

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK VÁRMEGYE VITÉZI TÁRSADALMA AZ 1920-AS ÉS 30-AS ÉVEKBEN

A Vitézi Rend általános története a 20-as és a 30-as években

A Vitézi Rend alapítójának vitéz nagybányai Horthy Miklós tekinthető, aki egyben a Vitézi Rend első főkapitánya¹ is volt. Feltehetőleg a Vitézi Rend gondolata 1919-ben, Szegeden megszületett,² azonban ekkor még csak az alapgondolat lehetett meg, mivel a Vitézi Rend belülről folyamatosan változott és fejlődött. A Vitézi Rend megalapítására az 1920. március 1-én³ bekövetkezett kormányzóvá választása után volt lehetséges Horthynak, akinek az elképzelését ekkor már széles körben ismerték.⁴

A Vitézi Rend megalapítása mögött három cél húzódott meg. Az első szempont a világháború harcmezeiről hazaérkező katonák szociális helyzetének rendezése és javítása.⁵ A Vitézi Rend szándéka az volt, hogy földet adományoz tagjainak (jutalom gyanánt) és így csökkenti részlegesen a fennálló társadalmi feszültségeket.⁶ A második ok politikai szempontnak tekintendő.⁷ Horthy és több kortársa is úgy gondolták, hogy a (szerintük káros) baloldali ideológia térnyerésének elkerüléséhez, illetve annak visszaszorítására a jobboldal hatékonyabb összefogása és szervezettsége a megoldás.⁸ Az utolsó (harmadik) szempont is politikai irányú szándéknak tekinthető.⁹ Horthy 1920. március 1-én bekövetkezett kormányzóvá választásával Magyarország államfője lett, azonban (ekkor még) szűk jogkörrel bírt és számos uralkodói jogkörrel nem rendelkezett.¹⁰ A Vitézi Rend szempontjából fontosnak tekintendő (Horthy által nem gyakorolhatott) jogkör a nemesség adományozása.¹¹ A nemesség adományozásának hiányát és az ebből adódóan, a hatalomhoz hű, jól szervezett réteg hiányát a Vitézi Rend kívánta pótolni Horthy, így létrehozva (az ezen irányú szakirodalomban leírtak szerint) egy „új nemességet”.¹² Horthy a Vitézi Rend legfőbb céljait és annak alapítása körüli kérdésekre a válaszát, az 1921. augusztus 21-én elhangzott ünnepi beszédében fejtette ki: „A Vitézi Rendnek hármas célja van: jutalmazni a vitézséggel párosult honfi erényt, megtartani a nagy idők legjobbjait és biztosítani a hősök nemzetségének fennmaradását, végül bennük és utódaikban a magyar fajnak olyan hatalmat biztosítani, amely rettentő erővel sújt le minden felforgató állam- és nemzetellenes törekvésekre.”¹³

A Vitézi Rend alapjainak kidolgozása 1920. márciusa után kezdődött meg.¹⁴ Az első tárgyalások nagybányai Horthy Jenő országgyűlési képviselő és báró Pap Géza, a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége ügyvezető igazgatója között zajlottak le, amely tárgyalások során sikeresen kidolgozták a háborúban érdemeket szerző katonák földhöz juttatásának módját.¹⁵ A Horthy Jenő és Papp Géza közötti tárgyalások eredménye egy tervezet volt, amely megalapozta a további tárgyalásokat.¹⁶ A tervezet utáni tárgyalásokon az alábbi személyek vettek részt: Magasházy László százados, első szárnysegéd, Bartha Richárd kabinetirodai főnök, Richárd-Rostoczil Artur altábornagy, Szomjas Lajos földművelésügyi államtitkár, Mattyasovszky Miklós földművelésügyi miniszteri tanácsos és Horthy Jenő országgyűlési képviselő.¹⁷

1920. június 21-én kérték fel dr. Böröcsök Andor igazságügyi miniszteri osztálytanácsost, hogy a vitézi telkek körül felmerülő kérdéseket tisztázza, illetve megbízták azzal, hogy szövegezze meg a vitézi telekről szóló miniszterelnöki rendeletet.¹⁸ A tervezet alapján elkészült 6.650/1920. M.E. számú rendelet 12. §-a szolgált a Vitézi Rend jogi alapjául, amely a haditelkek (az úgynevezett vitézi telkek) alapítását és adományozását tette lehetővé, mely rendelet a Budapesti Közlöny 1920. augusztus 29-i számában jelent meg.¹⁹ A 6.650/1920. M.E. számú

¹ Scheftsik 1935, 228.

² Hellebronth 2013, 9.

³ Kerepeszki 2013, 13.

⁴ Négyesy 1999, 163.

⁵ Kerepeszki 2013, 11.

⁶ Kerepeszki 2013, 11.

⁷ Kerepeszki 2013, 12.

⁸ Kerepeszki 2013, 12.

⁹ Kerepeszki 2013, 13.

¹⁰ Kerepeszki 2013, 13.

¹¹ Kerepeszki 2013, 13.

¹² Kerepeszki 2013, 13.

¹³ Vitézek Albuma 1939, 9.

¹⁴ Négyesy 1999, 163.

¹⁵ Vitézek Albuma 1939, 18., Négyesy 1999, 164.

¹⁶ Vitézek Albuma 1939, 18.

¹⁷ Vitézek Albuma 1939, 19.

¹⁸ Vitézek Albuma 1939, 19. Kerepeszki 2013, 14.

¹⁹ Vitézek Albuma 1939, 19., Tátrai 2000, 35., Fekete 2011, 17.

rendeletet még ugyan abban az évben (1920) megerősítésre került, ugyanis az 1920. XXXVI. tc. 77. §-a hatályban tartotta.²⁰

Kiemelendő, hogy a haditelkek gondolata nem a Vitézi Rend kapcsán merült fel először.²¹ A háborúban hősiessen helyt állt katonák földdel való jutalmazása már 1916-ban felmerült.²² Az 1916-os jutalmazás ötletét az alábbi módon örökölte meg a Vitézek Albuma: „Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök 1916 tavaszán a Magyar Gazda Szövetség közgyűlésén hatalmas beszédben hívta fel az ország lelkiismeretét arra, hogy a háborúból visszatért katonákat megjutalmazza és azt javasolta, hogy az állam által bérbe vett területekből mintegy 20 katasztrális hold terjedelmű birtokokat alakítsunk, amelyeket az állam örökbérbe adna a hős katonáknak, azok özvegyeinek és árváinak.”²³

A törvényi háttér megalkotását követte a Vitézi Rend telkeinek kialakítása. A vitézi telkek kapcsán egy érdekes részletnek tekinthető az, hogy a Vitézi Rend még törvény szintjén nem létezett, de már ajánlottak fel a számára földeket, ugyanis Karcag 1920. április 13-án tartott egy díszközgyűlést, amely keretein belül 100 katasztrai holdat ajánlott fel a város határában a Vitézi Rend számára.²⁴ A Vitézek Albuma az alábbi sorokkal emlékeztet meg Karcag felajánlásáról, illetve a korai földadományozásokról: „Ezek között legelső volt Karcag városa, amely 1920 április 13-án tartott díszközgyűlésén Nagy-Kun-Karcag határában egyszáz katasztrális holdat ajánlott fel a nemzeti eszme és a hősi vitézség megjutalmazására. Jellemző ez a felajánlás a magyar nép felfogására, hogy bár a Vitézi Rend még nem volt megalapítva, de annak javára már is történtek felajánlások.”²⁵ 1920. augusztus 20-án²⁶ Horthy felhívást intézett az ország földbirtokosai és települései felé, amelyben kéri őket, hogy vitézi telek kialakítására földeket adományozzanak.²⁷

A Vitézi Rend földjeinek gyarapodásának elindítását a Vitézi Rend kiépítése követte, amely 1920. szeptember 25-én kezdődött, amikor is gróf Teleki Pál miniszterelnök ellenjegyezte az Országos Vitézi Szék tagjainak kinevezését.²⁸ Ekkor az alábbi személyek lettek az Országos Vitézi Szék tagjai: szandai Sréter István tábornok, nemes Nagy Pál altábornagy, semjénfalvi Siménfalvy Tihamér nyugalmazott vezérkari testületbeli ezredes, tapolylucskay és külkemezey Bánó Kálmán alezredes, bilkei Lipcsey Márton őrnagy, sepsibaconyi Toókos Gyula szolgálaton kívüli viszonybeli vezérkari testületbeli őrnagy, Igmándy-Hegyessy Géza testőrőrnagy, és nemes Magasházy László százados.²⁹ További kinevezésben részesültek: dr. Barsy Aladár miniszterelnökségi osztálytanácsos, dr. Szecey József belügyminiszteri miniszteri tanácsos, dr. alsómatyásfalvi Mattyasovszky Miklós földművelésügyi miniszteri tanácsos, Tircza Károly ezredes, dr. Börcsök Andor igazságügyi miniszteri osztálytanácsos, báró Pap Géza, a Magyar Földhitel Intézetek Országos Szövetségének ügyvezető igazgatója és gálócsi Gálócsy Zsigmond tartalékos főhadnagy, aki a Vitézi Rend főszéktartója lett.³⁰ Szintén 1920. szeptember 25-én tartotta alakuló ülését az Országos Vitézi Szék, Horthy Miklós elnökletével.³¹ 1920. szeptember 25-i ülésen alkotta meg az Országos Vitézi Szék a szervezet szabályzatát, amelyet Horthy még aznap ki is adott.³² A szabályzatban tisztázták a Vitézi Rend felépítését, a felvétel feltételeit, a leendő tagság jogait és felelősségeit, a vitézi székek jogköreit és az esküszöveget.³³

A Budapesti Közlöny 1920. december 18-i számában jelent meg az a hirdetmény, amely közölte a Vitézi Rendbe való felvétel kritériumait.³⁴ A felvételi kérelmek elbírálását az Országos Vitézi Szék 1921. március 18-án szabályozta, illetve elkezdte kiválasztani a megfelelő jelentkezőket.³⁵ A Vitézi Rend első tisztségviselői, a törzskapitányok 1921. május 20-án tették le a vitézi esküjüket.³⁶ Az eskü letételét követte az Országos Vitézi Szék június 25-én tartott ülése, ahol kinevezésre kerültek a törzskapitányok, meghatározásra kerültek a törzsszékek határai³⁷ és megállapították a törzskapitányok feladatkörét, illetve kinevezték az ideiglenes székkapitányokat.³⁸ A június 25-i ülésen az alábbi személyek részesültek törzskapitányi kinevezésben: Bánó Kálmán, Magasházy László,

²⁰ Tátrai 1999, 35., Kis káté 2017, 9.

²¹ Kerepeszki 2013, 11.

²² Kerepeszki 2013, 11.

²³ Vitézek Albuma 1939, 18.

²⁴ Hellebronth 2013, 9.

²⁵ Vitézek Albuma 1939, 18.

²⁶ Fekete 2011, 19.

²⁷ Négyesy 1974, 7.

²⁸ Vitézek Albuma 1939, 19.

²⁹ Fekete 2011, 19–20.

³⁰ Vitézek Albuma 1939, 19., Négyesy 1974, 8.

³¹ Vitézek Albuma 1939, 19., Fekete 2011, 19.

³² Vitézek Albuma 1939, 19., Kerepeszki 2013, 17–18.

³³ Kerepeszki 2013, 18.

³⁴ Tátrai 1999, 55.

³⁵ Vitézek Albuma 1939, 18.

³⁶ Vitézek Albuma 1939, 19.

³⁷ Ekkor 8 törzsszéket állítottak fel, amely szám 1940-ig nem változott. 1940-ben a Romániától visszakapott területeken további kettő törzsszék került felállításra, így 1940-től összesen 10 törzsszék létezett.

³⁸ Vitézek Albuma 1939, 19.

Sréter István, Nagy Pál, Lipcsey Márton, Toókos Gyula, Siménfalvy Tihamér, Igmándy-Hegyessy Géza.³⁹ A törzsszékek felállításával sikeresen megalapításra került a Vitézi Rend legnagyobb területi egysége.⁴⁰

Az ideiglenesen kinevezett székkapitányok és a vármegyei Vitézi Székek⁴¹ vezetői az Országos Vitézi Szék 1921. július 14-i és augusztus 12-i ülésein kapták meg végleges kinevezésüket.⁴² Ennek köszönhetően kezdődtek meg a vármegyei Vitézi Székek kialakítása. A székkapitányok munkáját a vármegye széktartója⁴³ és a nemzetvédelmi tiszt segítette.⁴⁴ A vármegyei Vitézi Szék, a vármegyén belül kisebb igazgatási körzetekre oszlott, az úgynevezett járásokra, illetve megyei jogú városokra,⁴⁵ amelyeket a járási vitézi hadnagy irányított.⁴⁶ A járásokon belül még kialakításra kerültek kisebb körzetek, amelyeket a vitézi őrmester irányított.⁴⁷

A Vitézi Rend több feltételt is állított a jelentkezők elé, így biztosítva, hogy csak azok az emberek kerüljenek a Rend soraiba, akik kiérdemelték. A kedvező elbírálás feltétele volt a magyar állampolgárság, a családi és társasági életben való fedhetetlenség, a forradalmak idejéről igazolt hűség, illetve az első világháborúban kitüntetésekkel igazolt vitézi tettek megléte.⁴⁸ A kitüntetések kapcsán az Országos Vitézi Szék meghatározta, hogy az adott személynek milyen kitüntetéssel kell rendelkeznie.⁴⁹ Az 1920-ban meghatározott mérték alapján a legénységi állomány tagjai számára minimum vagy az Arany Vitézségi Érmét egyszer, vagy az I. osztályú Ezüst Vitézségi Érmét kétszer ki kellett érdemelni.⁵⁰ Főtisztek esetében minimum vagy a még legénységi állományban szerzett Arany Vitézségi Érmét egyszer, vagy a tisztek számára alapított Arany Vitézségi Érmét egyszer, vagy a III. osztályú Vaskorona Rendet egyszer ki kellett érdemelni.⁵¹ A törzstisztek és a tábormokok esetében a felvételét kérmező személynek a Lipót Rend lovagkeresztjét egyszer kellett kiérdemelni.⁵² 1922-ben a fentiekben említett mértéket lejjebb vitte az Országos Vitézi Szék, hogy többen jogosulttá váljanak a felvételre.⁵³ Ez által mind a legénységi állományúaknál, mind a tiszt állományúak esetében (amelyet még legénységi állományban szereztek) elfogadható lett volt az I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem egyszeri kiérdemlése.⁵⁴

A Vitézi Rendbe a fent említett mérce megugrásával tudtak bekerülni az arra érdemesek. Azonban tisztázni kívánom, hogy voltak olyan személyek, akik nem rendelkeztek a szükséges kitüntetéssel, mégis a Vitézi Rend tagja lehetek. Ennek oka az volt, hogy a vitézi cím örökölhető volt, így egyes személyek a felmenőjüktől örökölték a Vitézi Rendbe való csatlakozás jogát.⁵⁵ Így alakult ki a Vitéz Rend tagjainak két csoportja,⁵⁶ a vitézek (továbbiakban: érdemszerző) és a várományosok.⁵⁷ Érdemszerzőnek azon Vitézi Rend tagok számítottak, akik a harctéren a saját vitézségükkel kiérdemelték a felvételüket. Várományosnak azok a személyek minősültek, akik nem a harctéri vitézségük miatt nyertek felvételt, hanem az édesapjuk után örökölték a felvételi jogot.⁵⁸ Várományos csak férfi lehetett, általános esetben az érdemszerző elsőszülött fia (amennyiben az elsőszülött nem volt alkalmas, akkor a másodszülött).⁵⁹ Ritka esetben előfordulhatott, hogy amennyiben az érdemszerzőnek csak leány gyermeke volt, akkor a lánygyermek férjét is várományossá lehetett tenni.⁶⁰ A várományosok esetében fontosnak tartotta az Országos Vitézi Szék, hogy megfelelő nevelésben részesüljenek és már fiatal korukban elkezdődjék a felkészítése a „vitézi” életre.⁶¹ A Vitézi Rend kis kátéja alapján a várományosok nem vonhatták ki magukat a leventeképzések és a cserkészlet alól, a 15-ik életévüket betöltőket fel kellett készíteni a vitézi jogokra és kötelezettségekre, illetve ismerniük kellett a kis kátéban foglaltakat.⁶² Amennyiben a várományos árvaságra

³⁹ Négyesy 1974, 116–120.

⁴⁰ Egy törzsszék területe több megyéből állt össze. A törzsszékek területe nem volt állandó, amelyet az mutat, hogy több esetben is változtak a területeik, különböző okokból. Eredetileg 8 törzskapitányság került alapításra, azonban Magyarország területgyarapodásának hatására alapítottak további kettő törzskapitányságot a későbbiekben.

⁴¹ Egy vármegyei Vitézi Szék, egy adott vármegye területén működött. A vármegyei Vitézi Székek fennhatósága megegyezett az adott vármegye területével.

⁴² Négyesy 1974, 10.

⁴³ A széktartó a vármegyei Vitézi Szék második embere.

⁴⁴ Scheftsik 1935, 228.

⁴⁵ Egy járás több településből területéből adódik össze, illetve a vármegye megyei jogú városai önmagukban voltak egy-egy járási hadnagy irányítása alatt.

⁴⁶ Scheftsik 1935, 228–229.

⁴⁷ Scheftsik 1935, 229.

⁴⁸ Kis káté 2017, 28.

⁴⁹ Kis káté 2017, 28–29.

⁵⁰ Négyesy 1999, 168., Kerepeszki 2013, 24.

⁵¹ Négyesy 1999, 167–168.

⁵² Kerepeszki 1999, 24.

⁵³ Négyesy 1999, 168.

⁵⁴ Négyesy 1999, 168.

⁵⁵ Kis káté 2017, 7.

⁵⁶ A Vitézi Rend tagságán belül több csoportosítás szempontot is alkalmaztak, így nem csak a Rendbe való bekerülés alapján történő besorolás létezett. Például a rendfokozatok alapján kialakították a tiszt vitézek és legénységi vitézek csoportját vagy a vitézi telek birtoklása mentén a telkes vitézek és nem telkes vitézek tömörülését.

⁵⁷ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c. állományilvántartás

⁵⁸ Kis káté 2017, 68–71.

⁵⁹ Kis káté 2017, 13–14.

⁶⁰ Kis káté 2017, 13.

⁶¹ Kis káté 2017, 68–69.

⁶² Kis káté 2017, 68–69.

jutott a vitézavatása előtt, vagy egy hősi halált halt érdemszerző várományosa, akkor a megfelelő neveléséről a járási vitézi hadnagynak kellett gondoskodnia.⁶³ A várományosok nevelését a megyei társadalmi bizottságoknak kellett irányítania és ellenőriznie, illetve a megyei székkapitány és a járási vitézi hadnagy szűrőpróbaszerűen ellenőrizhette a várományos felkészültségét.⁶⁴

A Vitézi Rendbe felvételt nyert személyek a Vitézi Rend legmagasztosabb ünnepségén, a vitézavatáson lettek a Vitézi Rend teljes jogú tagjai. A vitézavatások sorát az 1921. május 22-én tartott vitézavatás nyitotta, amely a nyilvánosság elől elzárva, a királyi várpalota Szent Jobb-kápolnájában került megrendezésre.⁶⁵ A zárt vitézavatáson került sor a nyolc törzskapitány avatására, illetve ekkor került sor az első 24 vitézi telek adományozására (ekkor csak a földet kapta meg a 24 személy és csak az első nyilvános avatáson kerültek avatásra).⁶⁶ A második vitézavatáson (első nyílt vitézavatáson) a 24 telekkel rendelkező személy, illetve a többi (azon évben) felvételt nyert személy került avatásra, így összesen 205 új vitéz avatódott fel 1921. augusztus 21-én.⁶⁷ A harmadik vitézavatás (második nyilvános) 1922. augusztus 15-én került lebonyolításra Budapesten, a Margitszigeten, a Magyar Athletikai Club (MAC) pályáján.⁶⁸ Az évtized elkövetkező éveiben szintén ezen a helyszínen rendezték meg a minden évben megtartásra került vitézavatásokat.⁶⁹

Megfigyelhető, hogy az 1921-es és az 1922-es év vitézavatásai után minden évben (a 20-as években) több mint ezer fő avatására került sor egy-egy vitézavatás keretein belül.⁷⁰ A 20-as évek vitézavatásaihoz, egészen pontosan az 1926-os vitézavatáshoz köthető a vitézavatások egy rendhagyó momentuma. Ennek oka, hogy 1926-ban volt II. Rákóczi Ferenc születésének 250. évfordulója és az az évi vitézavatás idejére Kiss Etelka átnyújtotta Horthy Miklósnak, a vitézek főkapitányának azt a kardot, amelyet egykor II. Rákóczi Ferenc kapott ajándékba XIV. Lajos francia királytól.⁷¹ A későbbiekben újra a hivatalos avató pallossal történtek a vitézavatások.⁷² A 20-as évek legnagyobb létszámú és legdíszesebb vitézavatására 1929. június 16-án került sor,⁷³ aminek az volt az oka, hogy mind az Országos Vitézi Szék,⁷⁴ mind a sajtóorgánumok úgy jelentették be az az évi vitézavatást, hogy az lesz az utolsó ünnepélyes vitézavatás, amire sor kerül.⁷⁵ Ennek okát Horthy az ünnepi beszédében az alábbi sorokban fejtette ki: „A Vitézi Rend most lezárja a vitézek avatását, mert a szűkre szabott keretek között előbb arra kell gondolnunk, hogy az eddig már felavatott vitézek földhöz jussanak, és hogy azok számára, akik földjüket már megkapták, meg lehessen teremteni a mai nehéz helyzetben a gazdasági megerősödés feltételeit.”⁷⁶ Azonban mi mint az utókor láthatjuk, hogy ez az állítás nem bizonyult igaznak, mivel a 30-as években is történtek ünnepélyes avatások.

A 30-as években összesen négy alkalommal (1930, 1934, 1936 és 1938) került sor ünnepélyes vitézavatásra.⁷⁷ Az 1930-as avatáson egy elég kis létszámú csoport került csak felavatásra, így ezt nem a megszokott MAC pályán tartották, hanem Budán a királyi várpalota udvarában rendezték meg.⁷⁸ A kis létszámnak az volt az oka, hogy ez egy úgynevezett „pótavatás” volt.⁷⁹ Az 1934-es és az 1936-os vitézavatások már a megszokott menetrend szerint és hagyományos módon a MAC pályán zajlottak le.⁸⁰ Az utolsó ünnepélyes vitézavatásra végül 1938. május 23-án⁸¹ került sor Székesfehérváron,⁸² a romkertben.⁸³ Ezen év a vitézavatás mellett is egy kiemelt év volt, mivel ebben az évben volt 900. éve az államalapító királyunk halálának.⁸⁴ A teljes évet Szent István Jubileumi Évnek⁸⁵ nevezték. Az 1938-as vitézavatással zárult le a nagy volumenű, nyilvános vitézavatások sora.⁸⁶ Az 1940-es években már nem került sor ünnepélyes vitézavatásra.⁸⁷ Bár ezekben az években is került sor avatásokra, de ezek nem egy központi ünnepség keretein belül valósultak meg, hanem regionális

⁶³ Kis káté 2017, 68–69.

⁶⁴ Kis káté 2017, 69.

⁶⁵ Fekete 2011, 28., Angelovics 2014, 13–14.

⁶⁶ Fekete 2011, 28–29., Angelovics 2014, 13.

⁶⁷ Fekete 2011, 31., Kerepeszki 2013, 121.

⁶⁸ Hetven 1922, 2.

⁶⁹ Angelovics 2014, 16–19.

⁷⁰ Kerepeszki 2013, 121., Angelovics 2014 23.

⁷¹ Fekete 2011, 56–57.

⁷² Fekete 2011, 57.

⁷³ Angelovics 2014, 23.

⁷⁴ Vitézek Albuma 1939, 13.

⁷⁵ Angelovics 2014, 18.

⁷⁶ Vitézek Albuma 1939, 13.

⁷⁷ Vitézek Albuma 1939, 13–15., Angelovics 2014, 19.

⁷⁸ Fekete 2011, 86.

⁷⁹ Fekete 2011, 86.

⁸⁰ Angelovics 2014, 19.

⁸¹ Vitézek Albuma 1939, 14.

⁸² Angelovics 2014, 19.

⁸³ Székesfehérvári 1938, 5.

⁸⁴ Fekete 2011, 114.

⁸⁵ Vitézavatás 1938, 7.

⁸⁶ Angelovics 2014, 21.

⁸⁷ Angelovics 2014, 22.

szinten lettek megoldva.⁸⁸ Ezen alkalmakon kisebb csoportok, illetve egy-egy személy került avatásra. Ezeken az avatásokon már nem Horthy Miklós, mint a vitézek főkapitánya volt, aki felavatta a személyeket, hanem az ő megbízásával rendelkező törzskapitány vagy székkapitány.⁸⁹ Természetesen az ekkor avatott személyek is letették az esküt és ugyanolyan, teljes jogú tagjai lettek a Vitézi Rendnek, csak ezek az avatások már nem voltak olyan fényes ünnepek.⁹⁰

Amint arról már szó volt, a Vitézi Rend esetében a vitézi telkek nagy fontossággal bírtak, amelyek adományozását és alapítását a 6650/1920. M.E. számú rendelet tette lehetővé.⁹¹ Mivel a földek a Vitézi Rend fundamentuma, így jelentőségük megkérdőjelezhetetlen. Meg kell azonban jegyezni, hogy az eredeti elképzelés szerint minden vitéz kapott volna vitézi telket, viszont ezt az elképzelést nem sikerült kivitelezni,⁹² így voltak telekkel rendelkező vitézek (telkes vitézek) és voltak telekkel nem rendelkező vitézek is. A vitézi telkeken belül megkülönböztetünk: ingyenes, saját birtokból alapított, vagyonváltságos, megváltásos, vásárolt, hosszú lejáratú bérből, örök haszonélvezetből és telepítésből származó⁹³ vitézi telkeket.⁹⁴ A vitézi telkek különleges jogi minőségű telkeknek tekintendők,⁹⁵ így elidegeníthetetlenek voltak, tilos volt megterhelni őket, illetve csakis osztatlan egészben szállhattak át⁹⁶ az új tulajdonosára. A vitézi telkek megalapítását vagy adománylevél, vagy alapítólevél rögzítette.⁹⁷ A telekkel rendelkező vitéz kötelessége volt a telekkel kapott felszerelést karbantartani és pótolni, a szükséges beruházásokat időben elvégezni és a telekkel kapcsolatos közszolgáltatásokat teljesíteni.⁹⁸

A Vitézi Rend Magyarország egész területén tevékenykedett és az élet több területén⁹⁹ is szerepet vállaltak a tagjai, ebből adódóan a Horthy-korszak egyik legmeghatározóbb szervezetének tekinthető.¹⁰⁰ A Vitézi Rend az 1926. évi XXII. t.-c. 6-19. §-a értelmében képviseltethette magát az országgyűlés felsőházban, ahova egy tagot delegálhatott.¹⁰¹ Az Országos Vitézi Szék 1922-ben nyújtotta be indítványát, melynek hatására megszületett a közigazgatás rendezéséről szóló 1929. XXX. te. 4. §-a, mely lehetővé tette a Vitézi Rend számára, hogy a törvényhatóságokban ne csak választás útján, hanem hivatalból is képviseljék magukat.¹⁰² A Vitézi Rend igen fontos állomás volt jákfai Gömbös Gyula számára is a politikai életben.¹⁰³ A Horthyhoz és politikájához való közeledésének a része volt, hogy az 1928/29. évi költségvetés vitáján elhangzott felszólalásában a Vitézi Rend mellett kardoskodott, illetve, hogy 1928-ban ő maga is belépett a Vitézi Rendbe.¹⁰⁴ A vitézek társadalmi szerepének erősítése és biztosítása érdekében az Országos Vitézi Szék 1933-ban társadalmi bizottságokat állított fel a vármegyékben.¹⁰⁵

Annak érdekében, hogy az erősödő revizionista gondolkodást és az ebből származó erőket a saját erősödésére használja a Vitézi Rend, megalapításra került a Zrínyi Csoport, mely 1937-ben kezdte meg a munkáját, melynek vezetőit az Országos Vitézi Szék nevezte ki.¹⁰⁶ A Vitézi Rend Zrínyi Csoportjának a feladatáról a „Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve 1921–1941” című könyv emlékezik meg. Az alábbiakat írják a Zrínyi Csoportról: „A magyar katonai eszmény intézményes szolgálatában működő, tudományos, irodalmi és művészeti téren nemzetvédelmi, alkotó és propaganda tevékenységet végrehajtó szerv, mely munkásságát lapok, könyvek, és egyéb szellemi termékek kiadásával, továbbá előadások rendezésével stb. végzi.”¹⁰⁷

Forrás bemutatás

A levéltári források mértéke a Vitézi Rend esetében igen szerény, mivel az Országos Vitézi Szék iratanyagának jelentős része Budapest ostromakor megsemmisült.¹⁰⁸ A megmaradt iratok egy másik kiemelkedő részét pedig, vitéz Benkő Béla vezérőrnagy irányítása alatt nyugatra szállították, ahol nyoma veszett.¹⁰⁹ A központi dokumentumok megsemmisüléséből és eltűnéséből adódóan a vármegyei szinten keletkezett akták szerepe

⁸⁸ Fekete 2011, 121.

⁸⁹ Fekete 2011, 121.

⁹⁰ Angelovics 2014, 21.

⁹¹ Scheftsik 1935, 229.

⁹² Horthy Miklós az 1929. évi vitézavatáson elhangzott avatóbeszédében kitér arra, hogy azért lesz az az utolsó ünnepélyes vitézavatás (mi, mint az utókor lájuk, hogy nem ez volt az utolsó), mert nincs elég föld, hogy minden avatott vitéznek adjanak vitézi telket.

⁹³ A 40-es évektől a zsidó eredetű birtokok is megjelentek.

⁹⁴ Scheftsik 1935, 229.

⁹⁵ Scheftsik 1935, 229.

⁹⁶ Kis káté 2017, 12.

⁹⁷ Kis káté 2017, 11.

⁹⁸ Kis káté 2017, 16.

⁹⁹ Politikai képviselet, Leventemozgalom oktatói, társadalmi és gazdasági példamutatás, katonai szerepvállalás stb.

¹⁰⁰ Kerepeszki 2013, 7.

¹⁰¹ Scheftsik 1935, 229.

¹⁰² Tátrai 1999, 79.

¹⁰³ Tátrai 1999, 80–81.

¹⁰⁴ Tátrai 1999, 80–81.

¹⁰⁵ Tátrai 2000, 43.

¹⁰⁶ Hellebronth 2013, 31., Négyesy 2000, 233., Kerepeszki 2013, 22–23.

¹⁰⁷ Hellebronth 2013, 31.

¹⁰⁸ Tátrai 2000, 63.

¹⁰⁹ Tátrai 2000, 63.

felértékelődött, azonban ezek kutatása nehézkes. A vármegyei levéltárak, illetve a budapesti levéltár felkeresésének köszönhetően megállapítható volt, hogy 9 vármegyei levéltár¹¹⁰ kivételével az összes többi nem rendelkezik a Vitézi Rendre vonatkozó külön gyűjtött irattal. Azon vármegyei levéltárak esetében, ahol nincs a Vitézi Rendre vonatkozó külön gyűjtött irattal az egyéb gyűjtemények tartalmazhatnak sporadikus, a vármegyei Vitézi Székekre vonatkozó iratokat.

A Vitézi Rend Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei tagjainak kutatásához a fő alapot a Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára állományában található 2,5 iratfolyóméter irattal adta. A levéltárban őrzött irattal egykor a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei Vitézi Szék a tulajdonában volt, mely a Vitézi Rend megszüntetése után került be a vármegyei levéltár állományába. Az iratok esetében feltételezhető, hogy az eredeti állománynak csak egy része az, ami bekerült a levéltárba és ezáltal megőrződött az utókor számára. Erre abból lehet következtetni, hogy bár a vármegyei Vitézi Szék felállításától (1921-től) a Vitézi Rend Horthy-korszak béli működésének az utolsó évéig (1944-ig) találhatóak iratok és feljegyzések, azonban bizonyos részek vizsgálatakor hiány tapasztalható az időrendben lévő iratoknál, illetve ismerve a Vitézi Rend történetét, vannak olyan események, amelyekről nincsenek feljegyzések. Az említett hiányosságok ellenére igen jelentősnek mondható a megmaradt iratmennyiség. A Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei levéltár által őrzött irattal igen vegyes összetételű, mind az iratok minősége, mind a tartalmuk tekintetében.

A Vitézi Rend esetében megemlítendő, hogy nem csak a Horthy-korban megjelent különböző könyvekben és egyéb írott művekben találhatóak információk, hanem a Vitézi Rend rendelkezett saját kiadású publikációkkal is. A korabeli források használata alapvető jelentőséggel bír, azonban egyes esetekben csak részlegesen vagy egyáltalán nem megoldható egy-egy forrás használata. Ennek oka, hogy a háborúban nagy mennyiségben semmisültek meg a példányok, illetve az 1945 utáni politika nem kedvezett a Horthy-korban megjelent könyveknek, amelyek jószerivel betiltásra egyes példányok még megsemmisítésre is kerültek.

A fentiekben leírtakból adódóan az egyes könyvek kis számban maradtak fenn, amelyből adódóan a pénzübeli értékük (a tudásbéli értékük mellett) felemelkedett, és nehezen elérhetővé vált (részben a magas vételár miatt). Azon példányok, amelyek bekerültek a könyvtárakban, sok esetben csak korlátozottan hozzáférhetők, hogy a könyvtár így óvja a birtokában lévő könyvek állapotát. Bizonyos esetekben előfordul, hogy egy-egy könyvnek jelent meg hasonmás (reprint) kiadása, de nem általános jelenség. A tanulmányom esetében 4 korabeli, a Vitézi Rend által kiadásra került könyvet tudtam felhasználni. Az általam felhasznált könyvek „A Vitézi Rend kis kátéja”, „Vitézek Albuma”, „A tízéves Vitézi Rend 1921-1931”, a „Vitézi Rend története, szervezete és a tagjainak névkönyve 1920–1941” voltak. A négy könyv közül „A Vitézi Rend kis kátéja” és a „Vitézi Rend története, szervezete és a tagjainak névkönyve 1920–1941” volt, amelyet hasonmás kiadásban tudtam használni, a másik kettő könyv esetében pedig magánszemélyek bocsájtották rendelkezésre a könyveket. A Vitézi Rend saját kiadású könyvei mellett lehetőségem volt használni (mint korabeli forrást) a Dr. vitéz szolnoki Scheftsik György által szerkesztett „Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene” című könyvet. A vármegyei vitézek arányait, illetve országos és vármegyei arányok vizsgálatok során a kettő fennmaradt törzskönyv és az 1920. évi és az 1930. évi népszámlálás adatai alapján került feldolgozásra.¹¹² Az említett kortárs forrásokat az eddig keletkezett szakirodalom egészíti ki.

Fő forrásom: a törzskönyv

Az iratok közül az alábbi kutatásnak a fő gerincét a fennmaradt kettő darab törzskönyv képezi. Az első törzskönyv 1934-ben, a második törzskönyv pedig 1939-ben készült.¹¹³ A törzskönyvek képezték a vizsgálat fő forrását, mivel a fennmaradt iratok közül, ezek szolgáltatják a legtöbb információt az egykori rendi tagság esetében. Hangsúlyosnak tartom megjegyezni, hogy mivel kettő törzskönyv készült, két különböző évben, ezáltal vannak eltérések, hiszen a személyi állomány, illetve bizonyos adatok esetében is történtek változások. A törzskönyvek feladata volt, hogy a Vitézi Rend Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei tagjainak az adatait összegyűjtse, hogy ezáltal egy pontos tagnyilvántartás jöjjön létre. Az így őrzött személyek adatainak az összefűzésével az volt látható, hogy összesen 658 személyről értekezhetünk.¹¹⁴ Ebből adódóan a 20-as és a 30-as évek személyi állományát tükrözi, mivel a 40-es években avatott vitézek közül csak kettő került bevezetésre,¹¹⁵ viszont a többi vitézzé avatott személy nem.

¹¹⁰ Baranya vármegye, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye, Békés vármegye, Fejér vármegye, Veszprém vármegye, Pest vármegye, Somogy vármegye, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Komárom-Esztergom vármegye.

¹¹¹ Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei levéltárban 2,5 iratfolyóméter, Komárom-Esztergom vármegyei levéltárban 2,04 iratfolyóméter, a Pest vármegyei levéltár esetében pedig 1,7 iratfolyóméter anyag található a Vitézi Rendről. A többi (Vitézi Rend irattal rendelkező) vármegyei levéltár irattal a 0,5 iratfolyóméter nem éri el.

¹¹² Az 1920. évi népszámlálás adatai csak a vallási összetétel vizsgálata során kerültek alkalmazásra, ugyanis az 1920. évi népszámlálás esetében vannak pontatlanságok (több adat esetében is). A hibákat az 1930. évi népszámlálásban kerültek korrigálásra, azonban az 1930. évi népszámlálás során az unitáriusokat nem számlálták külön, így itt szükséges volt az 1920. évi népszámlálás adatait használni.

¹¹³ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹¹⁴ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹¹⁵ Sümeghy Gyula (4205) és ifj. K. Nagy Lajos (9754/I) kerültek csak bevezetésre a 40-es években avatottak közül, akik esetében megállapítható, hogy 1940-ben avatták őket vitézzé. Az nem volt megállapítható, hogy miért kerültek bevezetésre.

A törzskönyvbe, az alábbi adatok felvezetésére volt lehetőség az egyes személyek esetében: sorszám, Országos Vitézi Szék iktató szám (a továbbiakban: O. V. SZ. It. szám), saját iktatószám (a továbbiakban: saját it. szám), név, születési idő, vallás, családi állapot, foglalkozás, volt katonai rang és csapat, az illető kitüntetései, sorolási pontszám, avatás éve, lakhely.¹¹⁶ A felsoroltakon kívül még lehetőség volt az adott személy vitézi telkének adatainak a lejegyzésére, amennyiben teljes vitéz volt. A vitézi telek kapcsán lejegyezhető adatok a következők voltak: vitézi telek fekvése,¹¹⁷ telek nagysága, Országos Földbirtokrendező Bizottság ítélet száma (a továbbiakban: O. F. B. ítélet száma), saját iktató száma (a továbbiakban: S. it. száma), telek vázrajza, telek kat. tiszta jövedelme, kötelezőt aláírta, telket átvette, felmérési költség befizetve (a továbbiakban: felm. költs. befizette), Országos Vitézi Szék hozzájárulás (a továbbiakban: O. V. Sz. hozzájárulás) és a telek ára.¹¹⁸ Továbbá a fent említetteken kívül volt lehetőség volt felvezetni a személy várományosát, a Levente mozgalomban betöltött szerepét, hogy végzett-e földműves iskolát, illetve egy megjegyzés rovat is volt, ahova olyan információkat írhattak le, amelyet a fenti helyekre nem volt lehetőség.¹¹⁹

Bár részletes adatlejegyzésre volt lehetőség, azonban vannak esetek, amikor az adatok nem kerültek lejegyzésre vagy hiányosan lettek bevezetve. A személyes adatok esetében az O. V. SZ. It. szám, a név, a születési idő, a foglalkozás, a volt katonai rang, a vallás, a családi állapot, az avatás éve, a sorolási pontszám, a kitüntetések és a lakhely van a legtöbbször csak leírva.¹²⁰ Ez azt jelenti, hogy a személy alapadatai sikeresen megismerhetők, melyek jó kutatási alapot adtak, viszont a kutatás alapját csorbitotta az, hogy a felsoroltakon kívüli adatok csak szórványosan kerültek felvezetésre. Megemlítendőnek tartom, hogy 2 esetben előfordul, hogy a fent említett adatok közül az illető nevén kívül más nem került lejegyzésre.¹²¹ Az oka nem ismert, hogy miért történhetett meg az, hogy nem került olyan alaposan bevezetésre az alábbi két személy, mint a többi vitéz. Feltételezésem szerint hanyagságról árulkodnak a hiányosságok

A várományosi jogon avatásra került vitézek esetében az volt tapasztalható, hogy az adatok esetében kevesebb van feltüntetve. Ennek az oka, hogy a várományosként avatott vitézek nem szolgáltak háborús konfliktusban, így nem szerezhettek kitüntetést, ebből adódóan az ő esetükben nem voltak kitüntetések feltüntetve. Illetve az egykori alakulat és katonai rangjelzés is hiányzott. A várományosok esetében a legtöbbször feltüntetett adatok az O. V. SZ. It. szám, a név, a születési idő, a vallás, a családi állapot, az avatás éve és a lakhely volt, illetve az ő esetükben a születési idő mellett feltüntették a születési helyet is,¹²² mint plusz információ.¹²³ Az adatok esetében megállapítható volt még, hogy a saját it. számának megadásával 43 vitéz esetében éltek, illetve a sorszám egy esetben sem került rögzítésre.¹²⁴

Azon vitézek esetében, akik valamilyen úton vitézi telekhez jutottak, lehetőség volt a telek adatainak feljegyzésére. A kettő törzskönyvben együttesen 126 személynél vannak feltüntetve ilyen jellegű adatok.¹²⁵ A 126 személy esetében feltüntetett telek megtevesztő lehet, mivel azt a benyomást kelti, hogy ha ennyi vitéznél kerül telek felvezetésre, akkor az 126 telket jelent. Bár egy 1938. július 7-én keletkezett vitézi telek kimutatás¹²⁶ alátámasztja, hogy összesen 126 földbirtok van a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei Vitézi Szék tulajdonában, azonban a törzskönyvekbe felvitt eseteknél kimutatható az, hogy van olyan földbirtok, amely nem csak egy személy esetében van feltüntetve. Összesen 7 olyan vitézi telek van, amely esetében elmondható, hogy kettő személyhez is fel van tüntetve ugyan az a telek. Ez azért történhetett meg, mivel ezen esetek mindegyikében az érdemszerzőnél és az ő várományosánál van ugyanaz a föld bevezetve. A 7 esetből 6 esetben megállapítható volt, hogy a föld átszállott az érdemszerzőről a várományosra, 1 esetben pedig észrevehető, hogy nem szállt át a vitézi telek, mégis felvan tüntetve a vitézi telek a várományosnál is.¹²⁷ A fentiek alapján elmondható, hogy a két törzskönyvben összesen 119 vitézi telekről vannak adatok felvezetve, vagyis a már említett vitézi telek kimutatás alapján 7 birtok nem került felvezetésre a törzskönyvben. A 7 vitézi telek, amely nem szerepel a törzskönyvekben a törzskönyvek készülési időpontjakor a megyei Vitézi Szék irányítása alatt állt, így nem kerültek a törzskönyvekben lejegyzésre.¹²⁸

A vitézi telkek témakörébe csatlakozott egy fontos kérdésfelvetés a törzskönyvek esetében, még pedig, hogy csak azok a vitézek köthetők a vármegyéhez, akik a vármegye területén éltek? E felvetés mutatott rá arra, hogy bár területi alapokon irányították a Vitézi Rendet, de voltak olyan vitézek, akik úgy tartoztak a vármegyéhez, hogy nem Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén éltek. Ez a lakóhely szerinti kivételezés, hogyan volt

¹¹⁶ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹¹⁷ A telek fekvése alatt azon települést kell érteni, ahol a telek megtalálható volt.

¹¹⁸ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹¹⁹ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹²⁰ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹²¹ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹²² Az érdemszerző vitézek esetében a születési hely nincs feltüntetve. Azonban hozzá teendő, hogy a törzskönyvek csak a születési idő rögzítését írja elő, így ez nem róható fel azon személynek/személyeknek, akik az adatokat rögzítették.

¹²³ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹²⁴ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹²⁵ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹²⁶ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 2. a.

¹²⁷ Ennél az esetben a várományosnál ceruzával vannak feljegyezve az adatok.

¹²⁸ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 5. b., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 6. b.

kapcsolható a vitézi telkekhez? Úgy, hogy a vitézi telkek adták a kivételezés alapját, ugyanis ha telkes vitézről volt szó, akkor nem a lakhelye, hanem a vitézi telkének elhelyezkedése képezte a területi besorolás alapját. Erre a legjobb példa vitéz bilkei Lipcsey Márton nyugállományú tábornok,¹²⁹ a 3. számú Vitézi Törzsszék törzskapitányának¹³⁰ esete volt. Lipcsey lakhelye Budapest volt, viszont a vitézi telke Dévaványán helyezkedett el,¹³¹ így a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei Vitézi Szék állományához tartozott, hiába nem a vármegye területén élt.¹³²

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek összetétele

A Vitézi Rend Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek az összetételbeli vizsgálatok elemzésre került a vitézek születési éve, az érdemszerzők és várományosok aránya, vitézavatásuknak az éve, a családi állapotuk, a vallási hovatartozásuk és a foglalkozásuk. A családi állapot, a foglalkozás és vallási hovatartozás esetében összehasonlításra került a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei és a magyarországi lakosság adataival is. A leírt elemzési pontok esetében a két fennmaradt törzskönyvben található adatok, illetve az 1920. évi és az 1930. évi népszámlálások adatai szolgáltak alapnak. A törzskönyvek esetében kiemelendő, hogy a feljegyzések kapcsán fennálló hiányosságokból adódóan az egyes vizsgálatok esetében egy alkalommal sem tudtam mind a 658 vitéz adatával dolgozni.

A születési évek esetében 649 személy adatával volt lehetőség vizsgálatot végezni.¹³³ Azonnal megállapítható volt, hogy a legkorábbi születési időpont az 1872-es év, a legkésőbbi pedig az 1922-es év. A két szélsőértékből kiszámítható volt, hogy pontosan 50 évnyi időintervallum az, amikor a vitézek születtek. A születések évtizedekre való bontása után az is megfigyelhető volt, hogy az 1870-es években 25, az 1880-as években 165, az 1890-es években 303, az 1900-as években 29, az 1910-es években 83 és az 1920-as években 44 személy született.¹³⁴ A születési számok eloszlásából jól látható volt, hogy az 1880-as és 1890-es évek szülöttjei voltak létszámbéli többségben a vármegye vitézei között. A megfigyelhető létszámbéli fölénynek az volt az oka, hogy ennek a két évtizednek a szülöttjei vették ki a legnagyobb részüket az első világháborúból, ugyanis ők képezték a hadköteles férfi lakosság legnagyobb hányadát. Az összesített adatok azt a feltételezést is előrevetítették (amelyet a következő pontban vetettem vizsgálat alá), hogy a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye esetében a döntő többség az érdemszerzőkből tevődik össze, nem pedig várományosokból. Évszámok közül kiemelkedett az 1892-es év, mivel az alábbi évben született a legtöbb (46 fő) vármegyei vitéz, illetve az 1892-es év volt a középpontja annak az intervallumnak, amely 1882 és 1899 között látható, és amely esetében megfigyelhető volt, hogy a születési szám folyamatosan 10 fő feletti volt.¹³⁵

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek a születési évei és az adott évben születettek mennyisége										
születési év			1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879
darab			5	2	2	1	4	5	3	3
születési év	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889
darab	4	6	16	14	13	20	17	21	28	26
születési év	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899
darab	36	36	46	33	23	28	30	35	24	12
születési év	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909
darab	1	3	2	2	1	2	1	4	7	6
születési év	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
darab	5	5	10	9	12	7	5	4	10	16
születési év	1920	1921	1922							
darab	19	15	10							

¹²⁹ Scheftsik 1935, 232.

¹³⁰ Hellebronth 2013, 127.

¹³¹ A tárgyalt korszakban még nem Békés vármegyéhez tartozott a település, hanem Jász-Nagykun-Szolnok vármegyéhez.

¹³² Scheftsik 1935, 202.

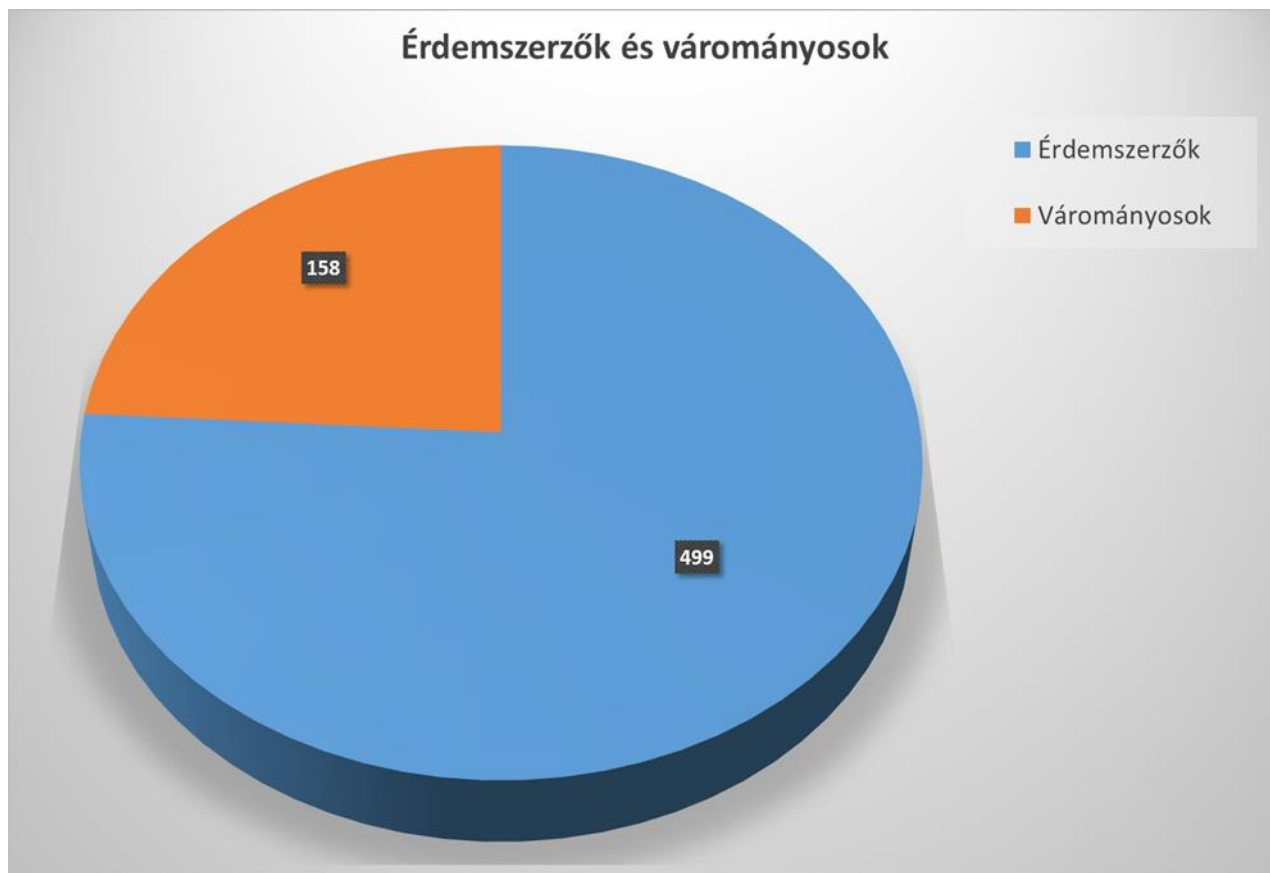
¹³³ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹³⁴ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹³⁵ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

(1. táblázat) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek a születési évei és az adott évben születettek száma. A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

A kettő törzskönyvben szereplő vitézek közül összesen egy¹³⁶ személy esetében nem volt lehetséges megállapítanom, hogy érdemszerzőként vagy várományosként került-e a Vitézi Rend soraiba. Ebből adódóan 657 személy adata volt vizsgálható.¹³⁷ Az adatok összesítése alapján kijelenthetővé vált, hogy a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek esetében 499 érdemszerzőről és 158 várományosról lehetett értekezni.¹³⁸ A számok alapján megállapítható volt, hogy a 20-as és 30-as években a vármegyei vitézek soraiban az érdemszerzők domináltak. Ez azt is jelentette, hogy a vitézek több mint 75%-a rendelkezett harci tapasztalattal, mivel küzdött az első világháború harcterein. Továbbá ez a magas számbeli különbség azt is jelentette, hogy a vitézek életkorbeli megoszlása esetében az idősebb generációk nagyobb számban képviseltették magukat a vizsgált időszakban.

(1. ábra) Az érdemszerzők és várományosok aránya a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek között. Az ábra a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

Az avatási időpontok esetében 634 személy adata állt rendelkezésre.¹³⁹ Azonban kiemelendő, hogy bár a törzskönyvek a 20-as és 30-as éveket őrzik, ennek ellenér tartalmaz kettő 1940-es avatású vitézt is. Nem állapítható meg, hogy a két 1940-es avatási időpont miért került bejegyzésre és hogy csak az adott két vitéz került 1940-ben a Rend soraiba, vagy mások is.¹⁴⁰ Szembetűnő adat, hogy 1921-ben csak 7 személy került avatásra, így egy éven át egy nagyon csekély létszámú állományról lehet beszélni. Ezen 7 személy között azonban van egy kiemelendő ember, aki nem más, mint vitéz Bagi Mátyás tiszthelyettes.¹⁴¹ Ő ugyanis egyike azon 24 Arany Vitézségi Érmes

¹³⁶ A törzskönyvben csak a neve (Magyar Mihály) és az aktuális lakhelye (Kunhegyes) került bejegyzésre.

¹³⁷ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹³⁸ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹³⁹ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁴⁰ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁴¹ Békésszentandrásán született 1887. január 12-én (Vitézek Albumában tévesen 1897) és az első világháborúban megjárta a szerb, az orosz, a román, az olasz és a francia harcteret. Tiszaföldváron élt és ott is kapott vitézi telket.

vitéznek, akik 1921. május 22-én (elsőként) megkapták vitézi telkeiket.¹⁴² A fentiekből adódóan Bagi tekinthető az első telkes vitéznek Jász-Nagykun-Szolnok vármegye történetében.

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek az avatási időpontjai és az adott évben avatottak darabszáma										
avatási év	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
darab	7	21	55	74	43	65	58	45	87	11
avatási év	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
darab	5	8	3	31	21	22	7	54	15	2

2. táblázat) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek az avatási időpontjai és az adott avatási év avatottjainak darabszáma. A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

Az 1921-es év kis létszáma után azonban megnövekedtek az avatottak száma, és a 20-as években hullámzó tendenciával, de jelentős számban (minden évben több mint 20 főt) avattak.¹⁴³ A vármegye esetében az 1920-as avatások közül (illetve az összes ünnepélyes avatás közül) az 1929-es vitézavatáson lettek a legtöbb (87 fő) vitézzé avatva a vármegyei állomány tagjai közül.¹⁴⁴ Ezen magas szám kettő okra volt vissza vezethető. Az egyik ok az, hogy eddigre már jól látható volt a magyar társadalom számára, hogy a Vitézi Rend tagjai milyen kedvezményekben részesülnek, így ez ösztönözte az embereket, hogy ha megfelelnek a kritériumoknak, akkor csatlakozzanak. A másik ok az volt, hogy az 1929-es vitézavatást mind a sajtóorgánumok, mind a Vitézi Rend úgy közölte le, hogy ez lesz az utolsó ünnepélyes vitézavatás,¹⁴⁵ így ez egy plusz ösztönző erővel bírhatott az emberek számára. Kiemelendő a 20-as évek avatásaival kapcsolatban, hogy ez volt az egyetlen a Horthy-kori évtizedek közül, amikor az avatások mindegyike ünnepélyes vitézavatás volt, amely keretein belül Horthy személyesen avatta fel az összes vitézt. A 20-as években avatott vitézek összesítésével az is láthatóvá vált, hogy összesen 455 Jász-Nagykun-Szolnok vármegyéhez köthető vitéz került avatásra ekkor.¹⁴⁶

Az 1930-as évek avatásainak létszámát tekintve egy erőteljes visszaesést volt tapasztalható. A 30-as évek avatásainak esetében az volt megállapítható, hogy a legnagyobb létszámú avatásoknak a három ünnepélyes nyílt avatás (1934, 1936, 1938) tekinthető, melyek közül kiemelkedett az 1938-as, mivel ekkor avatták a 30-as évek legnagyobb számú (54 fő) vármegyei vitézt. Az 1938-as vitézavatás a létszámbeli nagysága mellett azért is kiemelkedő, mivel ez volt a Horthy-kor utolsó ünnepélyes vitézavatása.¹⁴⁷ A 30-as évek kapcsán megfigyelhető volt, hogy összesen 177 vármegyei vitéz került avatásra ekkor.¹⁴⁸

¹⁴² Szécsy et al. 1931, 80–81.

¹⁴³ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

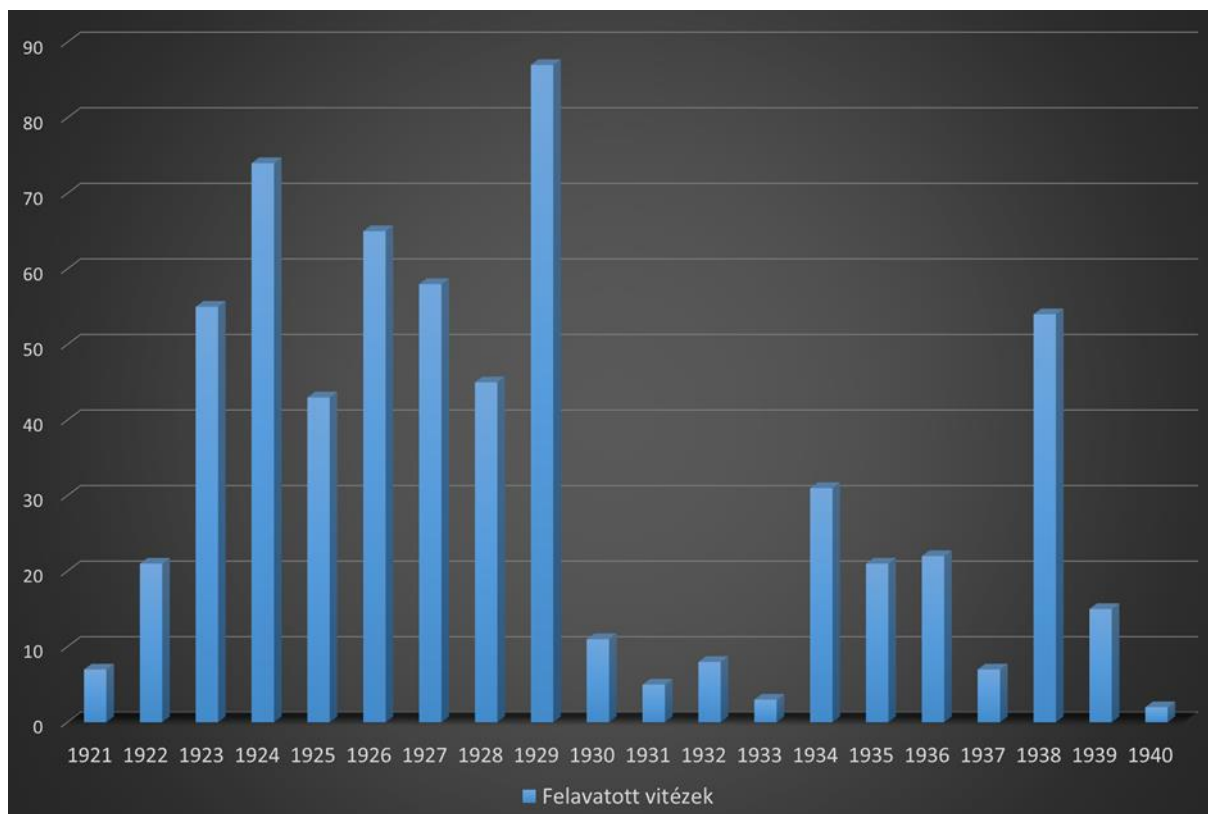
¹⁴⁴ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁴⁵ Angelovics 2014, 18.

¹⁴⁶ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁴⁷ Angelovics 2014, 19–21.

¹⁴⁸ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

(2. ábra) A Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek vitézavatásai megoszlása 1921 és 1940 között. Az ábra a szerző saját munkája.

(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

A családi állapotok esetében 635 személy idevonatkozó adatát vizsgálhattam.¹⁴⁹ Jász-Nagykun-Szolnok vármegye esetében kimondható volt, hogy a házások 463-an, a nőtlenek 161-en, az özvegyek 8-an és a törvényesen elváltak 3-an voltak.¹⁵⁰ A létszámbeli eloszlásból megfogható volt, hogy a legtöbben a házások voltak. A nős vitézek kiemelkedő aránya két tényezőre volt visszavezethető, amely tényezők, a társadalom családdal kapcsolatos normája, illetve a Vitézi Rend gondolatisága voltak. A társadalom családdal kapcsolatos normája alatt az értendő, hogy a korabeli magyar társadalomban a házasság volt a legelfogadottabb és legjobban preferált családi állapot. A Vitézi Rend gondolatiságában arra kell gondolni, hogy a Vitézi Rend a tagság jövőjét abban látta, hogy az apáktól majd a fiúk veszik át a tagságot,¹⁵¹ így a Vitézi Rend tagsága folyamatosan cserélődött (volna).¹⁵² A Vitézi Rend tagságának utódlása kapcsán fontos visszaemlékezni Horthy 1921-es avatóbeszédjének ide vonatkozó szavaira, miszerint „[...] megtartani a nagy idők legjobbjait és biztosítani a hősök nemzetségének fennmaradását, végül bennük és utódaikban a magyar fajnak olyan hatalmat biztosítani [...]”¹⁵³

J.-N.-Sz. vármegyei vitézek családi állapota (számokban)				
nőtlen	nős	özvegy	elvált	
161	463	8	3	
J.-N.-Sz. vármegyei vitézek családi állapota (százalékokban)				
nőtlen	nős	özvegy	elvált	
25.35%	72.9%	1.26%	0.47%	

¹⁴⁹ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁵⁰ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

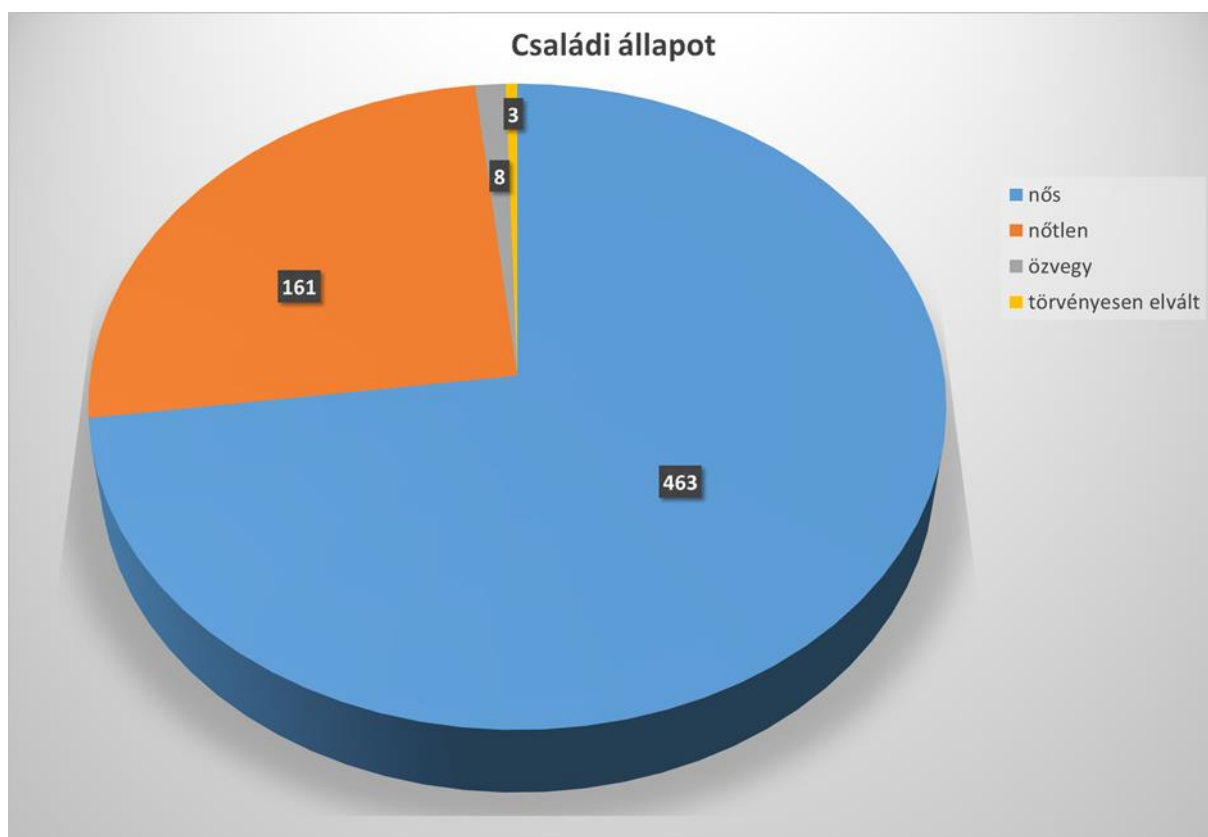
¹⁵¹ Kis káté 2017, 68–69.

¹⁵² Ehhez elengedhetetlen a vitézek házassága, amelyből törvényes utódok származnak.

¹⁵³ Hellebronth 2013, 103.

(3. táblázat) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek a családi állapotok szerinti összetétele (számokban és százalékokban kifejezve). A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

A nőtlenek képezték a második legnagyobb létszámú csoportot, azonban az ő esetükben árnyalendő volt a kép, az érdemszerzők és a várományosok belső összetételének szempontjából. A 161 nőtlen között összesen 32 érdemszerző volt található (19.9%), míg várományosból 129 volt látható (80.1%),¹⁵⁴ amely azt jelentette, hogy a nőtlenek között legnagyobb számban a várományosok voltak jelen. Ezt azért lényeges kiemelni, ugyanis a várományosok képezték a legfiatalabb csoportot. Ebből adódóan kijelenthető volt, hogy azért található ennyi ember e csoportban, mivel a legtöbb (itt megfigyelhető) személy az életkorából adódóan még nem jutott el az életében azon stádiumba, amikor már önálló egzisztenciával rendelkezett, és tudott volna már házasodni. Az özvegyek esetében megfigyelhető volt, hogy mindegyikük a 19. század végének szülöttje volt, azonban mivel esetükben a házastársak halálának időpontjai, illetve a halálozások oka nem került feltüntetésre a törzskönyvekben, így nem volt egyértelműen kijelenthető, hogy a korukból adódóan jutottak özvegyi sorsra.¹⁵⁵ A családi állapotok esetében a legkevesebb vitézzel rendelkező csoport a törvényesen elváltak, amely kis létszámának oka a magyar társadalmi normákra vezethető vissza, mivel a vizsgált korszakban nem volt társadalmilag preferált a válás.

(3. ábra) A Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek családi megoszlása. Az ábra a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

A vármegyei vitézek adatainak az összehasonlítása az országos és a vármegyei adatokkal rávilágított arra, hogy a vitézek belső aránya nem tükrözte le teljes mértékben az országos és a vármegyei állapotokat. Míg a vitézek esetében a házások vannak többségben, addig a magyar társadalomban a nőtlenek alkották a legnagyobb csoportot (országos és vármegyei szinten is).¹⁵⁶ Ebből adódóan, míg a vitézek esetében a nőtlenek alkották a második legnagyobb csoportot, addig az osztálytársadalomban a nőtlenek képezték a legnagyobb egységet. Ezek miatt egy éles mezsgye volt tapasztalható a házások és a nőtlenek között (számok tekintetében). Ez a fordítottság előre vetítette azt a feltételezést, hogy a Vitézi Rend sikeres „családpolitikát” folytatott, azonban a Vitézi Rend rövid fennállása miatt messzemenő következtetések nem volt lehetséges levonni. Az azonban kimutatható volt az

¹⁵⁴ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁵⁵ Az özvegyek esetében további kutatást igényel, hogy a házastársaik mikor és milyen ok következtében hunytak el.

¹⁵⁶ 1930. évi népszámlálás demográfia 22–23.

adatokból, hogy a magyar társadalomban bár a nőtlenek száma volt a legnagyobb, azonban a számuk fokozatos csökkenést mutatott, míg a második helyen lévő házások csoportja folyamatos növekedést mutat, így bár kis mértékben, de volt egy fokozatos közeledés a vitézi arányok irányába (azonban teljes leképezése sosem tudott volna lenni egyik sem a másikkal).¹⁵⁷ Az özvegyek és a törvényesen elváltak esetében (az előzőekben leírtakkal szemben) a vitézek sikeresen leképezték a magyar társadalmi összetételt, mivel a vármegyei és az országos adatok is hasonló arányokat mutattak.¹⁵⁸

Magyarország családi állapotok (számokban)				
	nőtlen	házas	özvegy	törv. Elvált
1920	4159248	3239896	561924	29134
1930	4289530	3739633	602090	57066
Magyarország családi állapotok (százalékokban)				
	nőtlen	házas	özvegy	törv. Elvált
1920	52.1%	40.5%	7%	0.4%
1930	49.4%	43%	6.9%	0.7%
J.-N.-Sz. vármegye családi állapotok (számok)				
	nőtlen	házas	özvegy	törv. Elvált
1920	201833	157553	26368	1471
1930	204841	177736	27327	2605
J.-N.-Sz. vármegye családi állapotok (százalékokban)				
	nőtlen	házas	özvegy	törv. Elvált
1920	52.1%	40.7%	6.8%	0.4%
1930	49.7%	43.1%	6.6%	0.6%

(4. táblázat) Magyarország és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye családi állapotai (számokban és százalékokban kifejezve). A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: 1930. évi népszámlálás demográfia)

A vallási összetétel vizsgálatakor összesen 633 egyén ide vonatkozó adata állt rendelkezésre.¹⁵⁹ A vizsgálat során megállapításra került, hogy a vitézek 5 keresztény felekezetbe sorolhatók. Az 5 felekezet a római katolikus (392 fő), a református (217 fő), az ágostai hitvallású evangélikus (18 fő), a görögkatolikus (3 fő) és az unitárius (3 fő) volt.¹⁶⁰ A számok alapján a római katolikusok képezték a legnagyobb csoportot, őket követték a reformátusok, harmadik helyen álltak ágostai hitvallású evangélikus és a sor végén holtversenyben voltak láthatóak a görögkatolikusok és az unitáriusok. A római katolikusok és reformátusok magas számbeliségükből adódóan, az alábbi két felekezet képezte a két legnagyobb vallási tömböt. Ez azt is jelentette, hogy a római katolikus és a

¹⁵⁷ 1930. évi népszámlálás demográfia 22–23.

¹⁵⁸ 1930. évi népszámlálás demográfia 22–23., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁵⁹ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁶⁰ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

református felekezetek életében volt lehetősége a vármegyei vitézeknek arra, hogy a legnagyobb mértékben kivegyék a részüket, a felmerülő (vallási természetű) feladatokból. Illetve e két felekezetben volt lehetőségük a legerősebben képviselni a Vitézi Rendet.

Kiemelendő a római katolikusok és a református vitézek esetében, hogy nem csak a hívők között voltak fellelhetők, hanem az egyház berkein belül is. Ennek oka, hogy a vármegyei vitézek között (a római katolikusok között) kettő szerzetes, illetve (a reformátusok között) egy kántor-tanító is megtalálható volt. A két szerzetes vitéz Szabó Antal és vitéz Sziklaváry Sándor voltak, akik közül Szabó esetében az is kiderült a kutatás során, hogy a ferencesek között szolgált.¹⁶¹ A kántor-tanító pedig vitéz Nagy László volt,¹⁶² akinek vallási tevékenysége az első világháború idejéből is már kiemelésre méltó, ugyanis 1916-ban orosz hadifogságba esett és a hadifogság ideje alatt a hadifoglyok vallási életének vezető személyiségévé nőtte ki magát.¹⁶³ Nagy László a Vlagyivosztoktól kb. 100 kilométerre található Nyikolszk-Usszurijszk-ban fejtette ki a legjelentősebb tevékenységét, ahol a táborban működő hadifogoly-gyülekezet „oszlopa” volt, a hadifogság ideje alatt.¹⁶⁴

J.-N.-Sz. vármegyei vitézek felekezeti megoszlása (számokban)					
római kat.	református	ág. Hitv.ev.	görög kat.	unitárius	
392	217	18	3	3	
J.-N.-Sz. vármegyei vitézek felekezeti megoszlása (százalékokban)					
római kat.	református	ág. Hitv.ev.	görög kat.	unitárius	
61.9%	34.3%	2.8%	0.5%	0.5%	

(5. táblázat) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek vallási összetétele (számokban és százalékokban kifejezve). A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

A harmadik legnagyobb létszámmal az ágostai hitvallású evangélikus vitézek voltak, azonban hozzá kell tenni, hogy bár számok tekintetében a harmadik helyen álltak, azonban az arányuk eltörpül a római katolikusokhoz és a reformátusokhoz képest. A negyedik helyen azonos létszámmal a görögkatolikus és az unitárius felekezetűek álltak, akik így a legkisebb réteget alkották a vármegyei vitézek soraiban.

A vallási összetétel vizsgálata során kimutatható volt, hogy a vármegye vitézei nem voltak képesek leképezni a magyar társadalom vallási sokszínűségét, aminek két oka van. Az egyik ok, hogy kevés hívővel rendelkező görögkeleti egyház, illetve az „egyéb vallású” elnevezés alatt értendő felekezetek esetében csekély esély volt arra, hogy egy vagy több vitéz is az ő soraikból került volna ki (a hívők csekély számából adódóan). A másik ok, hogy az izraelita vallásúak nem lehettek a Vitézi Rend tagjai. Az izraelita vallásúak jelentkezésének tilalmával egy több mint 400 000 hívővel rendelkező egyház hívei lettek kizárva. Ez a kitiltás annak ellenére történt, hogy az izraelita vallású katonák is ugyan olyan bátran harcoltak az első világháborúban, illetve ők is meghozták azokat az áldozatokat, amelyeket a társaik. Az izraeliták kitiltása mögött húzódó okra Horthy alábbi sorai utalnak: „Ami a zsidókérdést illeti, én egész életemben antiszemita voltam, zsidókkal sohasem érintkeztem. Tűrheterlennek tartottam, hogy itt Magyarországon minden-minden gyár, bank, vagyon, üzlet, színház, újság, kereskedelem stb. zsidókezekben legyen, és hogy a magyar tükörképe – kivált külföldön – a zsidó.”¹⁶⁵

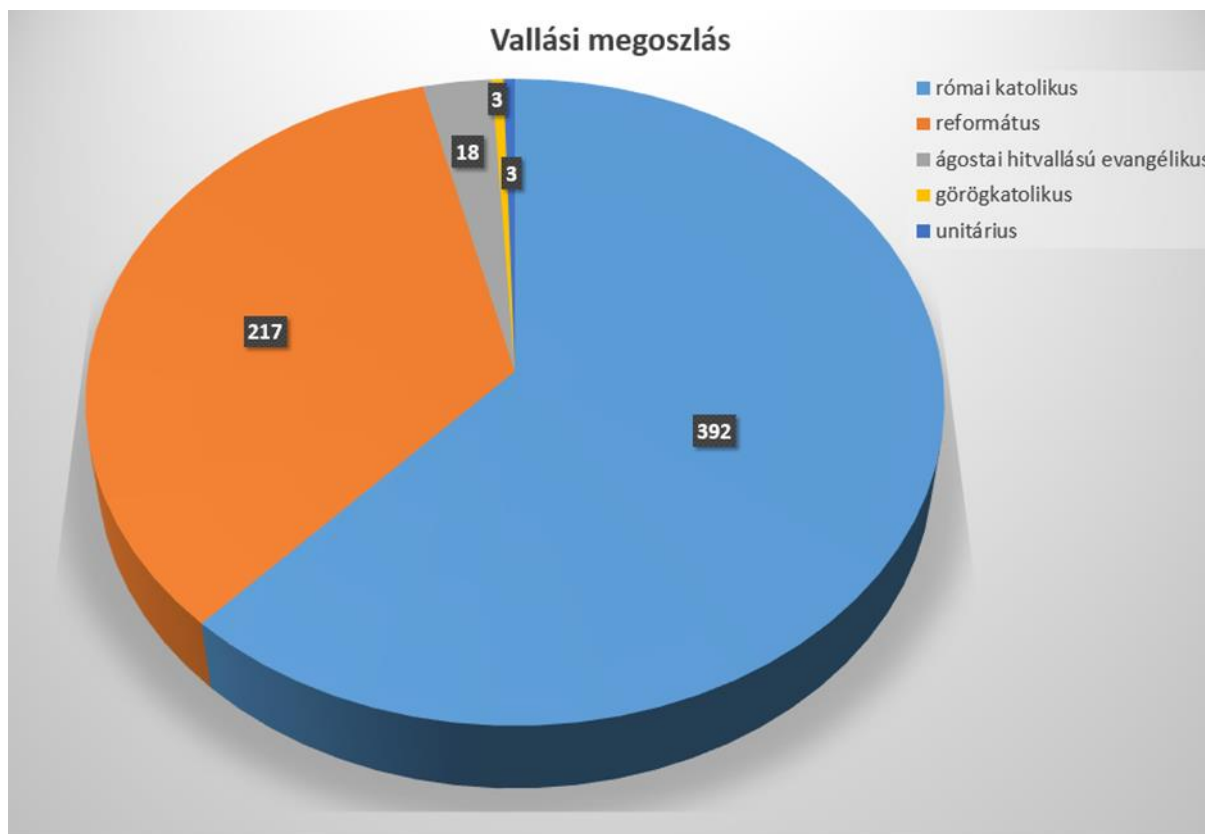
¹⁶¹ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁶² HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁶³ Bojtos 2017, 105.

¹⁶⁴ Bojtos 2017, 109–110.

¹⁶⁵ Horthy 1962, 338.

(4. ábra) A Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek vallási megoszlása. Az ábra a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)

Az 5 felekezet közül (amelyeknek a hívei megtalálhatók voltak a vitézek soraiban) a vizsgálat során kimutatható volt, hogy a római katolikusok, a reformátusok és az ágostoni hitvallású evangélikusok esetében a vitézek aránya lekövétték a magyar társadalomban (országos és vármegyei szinten is) tapasztalható arányokat.¹⁶⁶ A római katolikus egyház képezte a legtöbb hívővel rendelkező vallási felekezetet, mind a vitézek, mind a magyar társadalom esetében. Kiemelendő, hogy arányuk 60% felett volt, sőt 1-2% eltéréssel szinte %-ra pontosan megegyeztek egymással a vitézek és a magyar társadalom esetében a római katolikusok %-os aránya.¹⁶⁷ A második legnépesebb hívő létszámmal rendelkező felekezet a református volt az országos és a vármegyei lakosság esetében is, illetve a vitézi társadalomnál is. Megfigyelhető volt, hogy országos szinten „csak” 20.9%-ot ér el (és ennyin stagnált), azonban Jász-Nagykun-Szolnok vármegye esetében 30% felett volt a reformátusok aránya.

Hívek számát tekintve a soron következő (harmadik legnagyobb) létszámú felekezet az ágostai hitvallású evangélikusok voltak, mind országosan, mind a vitézek szintjén. Megjegyzendő, hogy bár a magyar társadalomban a harmadik legnépesebb felekezet volt, azonban a vizsgálat különböző szintjein más és más %-os arányban jelent meg. Országos szinten 6% felett volt az arányuk (kismértékű csökkenés mellett), a vármegyei lakosság szintjén csak 1930-ra érték el az 1%-ot (kismértékű növekedésnek köszönhetően), míg a vármegyei vitézek esetében 2.8%-ot ért el az arányuk. Ezekből adódóan az volt kijelenthető, hogy Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén a lakossághoz képest a vitézekben belül magasabb arányban voltak jelen az ágostai hitvallású evangélikusok, mint a vármegyei lakosságban.

¹⁶⁶ 1930. évi népszámlálás demográfia 27., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁶⁷ 1930. évi népszámlálás demográfia 27., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

Magyarország felekezeti megoszlása (számokban)								
	Római katolikus	görögkatolikus	református	ág. Hiv. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita	egyéb
1920	5105375	175655	1671052	497126	50918	6224	473355	10487
1930	5634103	201093	1813162	534065	39839	Nincs adat	444567	21490
Magyarország felekezeti megoszlása (százalékokban)								
	Római katolikus	görögkatolikus	református	ág. Hiv. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita	egyéb
1920	63.9%	2.2%	21%	6.2%	0.6%	0.08%	5.9%	0.13%
1930	64.9%	2.3%	20.9%	6.1%	0.5%	Nincs adat	5.1%	0.2%
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye felekezeti megoszlása (számokban)								
	Római katolikus	görögkatolikus	református	ág. Hiv. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita	egyéb
1920	240194	744	132985	3534	190	204	9024	350
1930	260148	778	138341	4219	327	Nincs adat	8062	634
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye felekezeti megoszlása (százalékokban)								
	Római katolikus	görögkatolikus	református	ág. Hiv. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita	egyéb
1920	62%	0.2%	34.3%	0.9%	0.1%	0.1%	2.3%	0.1%
1930	63.1%	0.2%	33.5%	1%	0.1%	Nincs adat	1.9%	0.2%

(6. táblázat) Magyarország és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vallási összetétele (számokban és százalékokban kifejezve). A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: 1920. évi népszámlálás, 1930. évi népszámlálás demográfia)

A megfigyelhető vallási felekezetek közül a görögkatolikus és az unitárius felekezet esetében volt megállapítható, hogy nem követik le a magyar társadalmat.¹⁶⁸ A magyar társadalomban a görögkatolikusok több hívővel rendelkeztek, mint az unitáriusok, azonban a vitézek esetében pontosan (3–3) ugyan annyi görögkatolikus volt, mint unitárius. Ebből az következett, hogy a görögkatolikusok alul reprezentáltak voltak a vitézek soraiban a magyar társadalomhoz képest. Ezzel szemben az unitáriusok nagyobb arányban voltak jelen a vitézek között, mint a társadalomban. Az unitáriusok esetében megemlítenő, hogy az ő arányukra csak az 1920. évi népszámlálás alapján lehetett vizsgálatot végezni, ugyanis az 1930. évi népszámlálásban már nem tüntették fel külön a lélekszámukat és arányukat.

A foglalkozási összetétel vizsgálata során az 1930. évi népszámlálás által, a foglalkozások esetében alkalmazott csoportosítás alapján került sor a vizsgálatra. Ennek megfelelően az alábbi csoportokban történt meg a személyek besorolása: 1. Östermelés; 2. Bányászat és kohászat, ipar, kereskedelem és hitel, közlekedés; 3. Közszolgálat és szabadfoglalkozások; 4. Véderő; 5. Különböző gazdasági ágakban és váltakozó munkanemeknél alkalmazott és külön meg nem nevezett napszámosok; 6. Nyugdíjasok, tőkepénzesek, életjáradékosok, házbirtokosok és magánzók; 7. Házi cselédek; 8. Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak.¹⁶⁹ A vizsgálat során 569 személy foglalkozási adatával volt lehetőség dolgozni.¹⁷⁰

Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek foglalkozási megoszlása (számokban)							
I. csoport	II. csoport	III. csoport	IV. csoport	V. csoport	VI. csoport	VII. csoport	VIII. csoport
244	89	127	76	0	0	0	33
Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek foglalkozási megoszlása (százalékokban)							
I. csoport	II. csoport	III. csoport	IV. csoport	V. csoport	VI. csoport	VII. csoport	VIII. csoport
43%	15.7%	22.4%	13%	0%	0%	0%	5.8%

¹⁶⁸ 1920. évi népszámlálás 23., 1930. évi népszámlálás demográfia 27., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁶⁹ 1930. évi népszámlálás foglalkoztatás 46–47.

¹⁷⁰ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

*(7. táblázat) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek foglalkozási megoszlása (számokban és százalékokban kifejezve). A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.)*

A vitézek csoportokba való sorolását követően megállapíthatóvá vált, hogy az 5. a 6. és a 7. csoportba egy személy se volt sorolható, így e három csoport nem volt vizsgálható.¹⁷¹ Az 1. csoportban volt megfigyelhető a legtöbb ember, így kijelenthető volt, hogy legnagyobb számban a mezőgazdaságban fejtettek ki tevékenységet a vármegyében élő vitézek. Az alábbi eredmény kettő okra volt visszavezethető. Az első ok a magyar társadalom agrár-beállítottsága, amely évszázadokra nyúlik vissza (Magyarország egy agrár-ország). A második ok, a Vitézi Rend kapcsolata a földdel és a földműveléssel. A Rend abban gondolkodott, hogy az összes vitéznek telket biztosít,¹⁷² így létrehozva egy új birtokosi réteget. Erre az elgondolásra Horthy is utalt az 1921-es avatóbeszédében: „Én pedig örökké égő oltárt emelek, mikor a nagy háború legjobbjait hozzákötöm a hazai röghöz, amely évtizedeken keresztül nemcsak tovább táplálja a hősök nemzettségét, hanem megteremti, fennen hirdeti és ápolja a magyar vitézség kultuszát is.”¹⁷³ Bár az alapgondolatot nem sikerült kivitelezni,¹⁷⁴ azonban a sikeresen kialakított vitézi telkeknek és a magyar társadalom agrár-beállítottságának „köszönhetően” a vitézek igen magas arányban voltak megtalálhatóak a mezőgazdaságban.

A második legnagyobb számú tömörülés a 3. foglalkoztatási csoport volt.¹⁷⁵ Azáltal, hogy ilyen magas arány volt kimutatható a közszolgálatban és szabadfoglalkozásokban, sikeresen kialakulhatott egy vitézekből álló irányítói réteg (vármegyei szinten), amelyről a kortársak vélekedhettek úgy, hogy ez a réteg biztosan hű Horthyhoz és a kormányzathoz. Az 1. és a 3. foglalkoztatási csoport kapcsán kiemelendő, hogy a magas arányok arra utalnak, hogy az alábbi kettő foglalkoztatási területen képviselte magát legnagyobb arányban a Vitézi Rend tagsága Jász-Nagykun-Szolnok vármegye esetében.

A harmadik legnagyobb számban a 2. csoportban, vagyis az iparban (és az ide sorolható ágazatokban) voltak megtalálhatóak a vármegye vitézei.¹⁷⁶ Számok tekintetében a negyedik legtöbb személyt magába foglaló csoport, az úgynevezett véderő (4. csoport) volt.¹⁷⁷ A Vitézi Rend vizsgálata kapcsán nagy jelentőséggel bír az alábbi csoport, ugyanis a Vitézi Rend egy katonai alapokon (is) nyugvó szervezet volt, amelynek a tagjait legnagyobb arányban egykori katonák alkották. Azonban az arányok megmutatják, hogy bár egy katonai jellegű közösség, amely vizsgálat alatt áll, azonban a fegyveres erők csoportja csak a negyedik (számok tekintetében). Ez az arány tovább erősíti azt a feltételezést, hogy a Vitézi Rend Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei állományának a döntő többségét nem a fegyveres erők hivatásos, vagy egykor hivatásos (nyugállományú) tagjaik képezték, hanem a háború miatt besorozott civil lakosság. A legkevesebb kisebb létszámú foglalkoztatási csoport a 8. csoport volt.¹⁷⁸ Ennek a csoportnak az esetében megállapítható volt, hogy az idesorolható 33 vitéz mindegyike várományos volt és még tanuló, ami azt jelentette, hogy az életkorukból adódóan nem rendelkeztek munkahellyel (a vizsgált időszakban még). Ezek alapján kijelenthető volt, hogy a 8. csoportba csak azért sorolható ember, mert még tanuló és nem azért, mert nincs munkahelye, vagyis a törzskönyvek alapján nem volt lehetséges munkanélküli vitézről beszélni.

¹⁷¹ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁷² Vitézek Albuma 1939, 9.

¹⁷³ Hellebronth 2013, 103.

¹⁷⁴ Az elgondolás sikertelen kivitelezésre Horthy az 1929-es avatóbeszédjében is utalt.

¹⁷⁵ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁷⁶ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁷⁷ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁷⁸ HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

Magyarország foglalkoztatási csoportjai (számokban)								
	I. csoport	II. csoport	III. csoport	IV. csoport	V. csoport	VI. csoport	VII. csoport	VIII. csoport
1920	4454241	2406361	372469	124702	97783	197095	175652	161908
1930	4499393	2806232	434782	72541	122338	360901	197179	194953
Magyarország foglalkoztatási csoportjai (százalékokban)								
	I. csoport	II. csoport	III. csoport	IV. csoport	V. csoport	VI. csoport	VII. csoport	VIII. csoport
1920	55.7%	30.1%	4.7%	1.6%	1.2%	2.5%	2.2%	2%
1930	51.8%	32.3%	5%	0.8%	1.4%	4.2%	2.3%	2.2%
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye foglalkoztatási csoportjai (számokban)								
	I. csoport	II. csoport	III. csoport	IV. csoport	V. csoport	VI. csoport	VII. csoport	VIII. csoport
1920	263363	79472	13367	4171	5879	7512	7321	6140
1930	266559	93839	14908	1480	6427	13812	7953	7531
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye foglalkoztatási csoportjai (százalékokban)								
	I. csoport	II. csoport	III. csoport	IV. csoport	V. csoport	VI. csoport	VII. csoport	VIII. csoport
1920	68%	20.5%	3.5%	1.1%	1.5%	1.9%	1.9%	1.6%
1930	64.6%	22.7%	3.6%	0.4%	1.6%	3.4%	1.9%	1.8%

(8. táblázat) Magyarország és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye foglalkozási megoszlása (számokban és százalékokban kifejezve). A táblázat a szerző saját munkája.
(Forrás: 1930. évi népszámlálás foglalkoztatás)

A törzskönyvek bár a 20-as és 30-as éveket egyben mutatják, így pontos képet nem lehetett megállapítani egy bizonyos év esetében sem, azonban viszonyítási alapként használhatóak voltak az adataik egy adott év kapcsán is. Ez azért fontos a vizsgálat esetében, mivel a Kerepeszki Róbert által írt „A Vitézi Rend 1920—1945” című könyv rendelkezik egy táblázattal, amely a vitézek 1929. évi foglalkoztatási megoszlását mutatja.¹⁷⁹ A vármegyei vitézi arányok és a Kerepeszki féle táblázatban található arányok összevetésével kialakítható volt egy viszonylagos kép arról, hogy a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitézek arányai mennyire követik le a vitézek országos arányait (az adott évben). Ezek alapján megfigyelhető volt, hogy az őstermelés (1. csoport), a véderő (4. csoport) és a napszámosok (5. csoport) az a három olyan foglalkoztatási csoport, amely esetében a vármegye és az országos adatok egybevágtak.¹⁸⁰ Az országos átlag szerint a második legtöbb vitéz az iparban (2. csoport), harmadik legnagyobb számban a közszolgálatban (3. csoport) volt foglalkoztatva, ezzel szemben a vármegyei arányok esetében a fordítottja volt megfigyelhető.¹⁸¹ A vármegye szintjén a 6. és a 7. foglalkoztatási csoportba nem volt sorolható egy vitéz sem és a 8. foglalkoztatási csoportba tartozott a legkevesebb vitéz, így az országos tendenciát nem követték le.¹⁸²

A magyar társadalom és a vármegye vitézi társadalmának a foglalkoztatási arányok összehasonlítása esetében azonnal megállapítható volt, hogy mivel az 5. a 6. és a 7. foglalkoztatási csoportba egy vitéz sem volt sorolható, így a társadalom egészét nem voltak képesek leképzeni.

Mind a magyar társadalom szintjein (országos és vármegyei szinten), mind a vármegye vitézeinek szintjén az 1. foglalkoztatási csoport volt jelen a legnagyobb arányban, mely alátámasztja a már említett kijelentéseket, miszerint Magyarország egy agrár-ország és a vitézek többségében a besorozott földművesek képezték.¹⁸³ Emellett utal Vitézi Rend földhöz való viszonyulására is, amely okok fentebb már kifejtésre kerültek. A magyar társadalom országos és vármegyei szintjén is a 2. foglalkoztatási csoport állt (számok szempontjából) a második helyen, míg harmadik helyen a 3. foglalkoztatási csoport volt található.¹⁸⁴ Ezzel szemben a vitézek esetében megfigyelhető

¹⁷⁹ Kerepeszki 2013, 127.

¹⁸⁰ Országos szinten, illetve vármegyei szinten is megfigyelhető, hogy az őstermelés áll az első helyen, a véderő pedig a negyedik helyen áll. A napszámosok esetében pedig elmondható, hogy sem országos, sem vármegyei szinten nem kimutathatóak vitézek e foglalkoztatási csoportban.

¹⁸¹ Kerepeszki 2013, 127.

¹⁸² Kerepeszki 2013, 127., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁸³ 1930. évi népszámlálás foglalkoztatás 46., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁸⁴ 1930. évi népszámlálás foglalkoztatás 46–47., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

volt, hogy pont fordított sorrendben figyelhető meg a kettő foglalkoztatási csoport.¹⁸⁵ Ez azt jelentette, hogy a vármegye vitézei nagyobb számban képviselték magukat az értelmiség soraiban, így egy szűkebb társadalmi réteg esetében magasabb volt a képviseleti számuk egy nagyobb társadalmi réteggel szemben. A fennmaradó 4. és 8. foglalkoztatási csoport esetében is az előző folyamat volt megfigyelhető, vagyis a magyar társadalom és a vitézek jelenléte fordított. Ezek alapján megállapítható volt, hogy a magyar társadalom nem került leképezésre.

Összegzés

A kutatásom fő célja a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területén egykor élt vitézek elemzése volt, mind a belső összetételük, mind a magyar társadalom tükrében. Az alábbi vizsgálat fő gerincét az egykori vármegyei Vitézi Szék megmaradt iratanyaga adta, melyek közül a két törzskönyv képezte a kutatás alapját. A vitézek esetében egy esetben se volt lehetőség arra, hogy mind a 658 vitéz adatával egyszerre tudjak dolgozni az adatok hiányossága miatt, így a kapott értékek nem a pontos, hanem egy megközelítő képet adnak.

A születési évek esetében a vitézek születési rátáját, illetve a születések eloszlását volt lehetőség megállapítani. Kimutatásra került, hogy egy kerek 50 éves születési intervallumról van szó a vármegye vitézeinek esetében, amely egy igen széles időszávnak lehet tekinteni. A születések esetében a kutatás legfontosabb eredménye az a megállapítás, hogy a vitézek legnagyobb arányban a „Nagy Háborút” megjárta egykori frontharcosok alkották. Ennek fontossága abban rejlik, hogy ebből adódóan egy többségében katonai és harci tapasztalattal rendelkező állományról kell beszélni, amely nagy fegyverténynek számíthatott Horthy számára, illetve előre vetítette azon feltételezést, hogy a legtöbb személy az érdemszerzők csoportjába tartozott. A Horthyhoz való hűségük és a fegyveres tapasztalataik révén a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei leventemozgalom életének fontos tényezői voltak, hiszen gyakorlati tudást is átadhattak a leventemozgalom ifjainak. Erre azért volt szükség, mivel trianoni békediktátum korlátozta a katonai oktatásban résztvevők létszámát, illetve megtiltotta, hogy a Honvédség tartalékos állománnyal rendelkezzen.¹⁸⁶ Ebből adódóan a Honvédségnek csak korlátozott lehetőségei voltak kiképzésre és tanításra, azonban a leventemozgalmon belül, rejtett módon folytathatta az ifjúság képzését, melyhez szükség volt a harci tudással és katonai előélettel rendelkező személyekre. Emellett feltételezhető, hogy a vitézek leventeoktatói alkalmazása nem csak a személyek alkalmasságának volt köszönhető, hanem annak is, hogy nem voltak a Honvédség hivatalos állományának a tagjai (a hivatalos katonai pályát folytató vitézek kivételével) így kevésbé voltak feltűnők, mint a hivatásos katonák, illetve erősíthették a Vitézi Rend tekintélyét és elismertségét a fiatalabb generációk soraiban.

A vitézavatások esetében sikeresen megállapításra került, hogy a vármegye egyes vitézei mikor kerültek avatásra, melyek köszönhetően megfigyelhető volt a vármegyei állomány esetében egy folyamatos fejlődés és gyarapodás, mely egy állandó fejlődést jelent. A kiemelkedő számok is igazolták, hogy az 1929-es és 1938-as vitézavatások jóval nagyobb volumenűek voltak, mint a többi vitézavatás, amely azért volt lehetséges, mert az 1929-es és az 1938-as avatás is az utolsó volt beharangozva (végül az 1938-as volt az utolsó ünnepélyes avatás). A legfontosabb momentuma az eredményeknek, hogy rámutatnak egy fontos hiányosságra, amely a vitézavatások kapcsán figyelhető meg, a szakirodalom terén. Az első hiányosság, hogy ez idáig csak az ünnepélyes vitézavatások kerültek vizsgálatra, de a regionális avatások nem. A másik elmaradás, hogy az 1930-as évek kapcsán a szakirodalom csak az ünnepélyes vitézavatásokkal foglalkozik, de az 1938 előtti vitézi eskütelekkel és az 1938 utáni regionális avatásokkal nem. A törzskönyvek adatai alapján kijelenthető volt, hogy az 1930-as években zajlottak ünnepélyes vitézavatások, illetve regionális szintű vitézavatások és vitézi eskütelek is.

A családi állapotok vizsgálata során megállapításra került a vitézek belső összetétele és fényderült arra, hogy e belső összetétel nem tükrözte le teljes mértékben a magyar társadalmat. A vitézek esetében a házasság (nős) vitézek kiemelkedően magas számban voltak, mely a társadalmi normákra, illetve a Vitézi Rend „családpolitikájára” lehetett visszavezetni (amely az elemzésben részletesen bemutatásra került). A második helyen a nőtlenség álltak a számok tekintetében, melynek összetételét tovább árnyalta, hogy a nőtlenség többsége várományos volt, akik a korukból adódóan nem kötöttek házasságot (amint az elemzésnél részletesen kibontásra került). A magyar társadalommal kapcsolatosan az arányok pont a fentebbiekből adódóan nem egyeztek, ugyanis a magyar társadalomban a nőtlenség voltak többen, míg a második helyen a házasság állnak. Az özvegyek és a törvényesen elváltak esetében azonban a vitézek követték a magyar társadalmi arányokat.

A vallás esetében sikeresen megállapításra került a római katolikusok és reformátusok nagyarányú jelenléte, amelyből következett, hogy ez a két vallási felekezet alkotta a vitézek soraiban a két legnagyobb vallási „tömböt”. E két tömb kialakulása arra is engedett következtetni, hogy (vallási szempontból) a vármegyei vitézek fő társadalmi bázisául a vármegye római katolikus és református hívei tekinthetők. Ebből következik, hogy a vármegye vallási életében a római katolikus és a református egyház esetében tapasztalható a vitézek legnagyobb aktivitása és szerepvállalása. Ezen kívül kimutatható volt az ágostai hitvallású evangélikusok, a görögkatolikusok és az unitáriusok jelenléte, azonban számok tekintetében a vitézek esetében elenyészőnek mondható a jelenlétük. A magyar társadalom esetében az izraelita vallású személyek jelentkezési tilalmával és a kisebb felekezetek képviselői nélkül a vitézek nem voltak képesek leképezni Magyarország vallási sokszínűségét. A magukat

¹⁸⁵ 1930. évi népszámlálás foglalkoztatás 46–47., HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

¹⁸⁶ Zeidler 2009, 45.

képviseltető felekezetek esetében a római katolikus, a református és az ágostoni hitvallású evangélikus esetében az figyelhető meg, hogy arányuk igazodik a magyarországi arányokhoz. A görögkatolikus és az unitárius vitézek aránya azonban nem követi le a magyar társadalom vallási megoszlását.

A foglalkoztatások vizsgálata esetében megállapítható volt a mezőgazdasághoz köthető foglalkozási csoport kiemelkedően magas számbeli többsége, mely az agrár-társadalmi beállítottságból és a Vitézi Rend elgondolásának összességében alakult ki (amely az elemzés során részletes kielemezésre került). Az alábbi magas mezőgazdasági foglalkozással kapcsolatos arány akár elővetíthetné a Vitézi Rend földműveléssel kapcsolatos példamutatási szándékának a sikerét is. Azonban e szándék sikerének megállapításához nem áll rendelkezésre elég adat, illetve a Vitézi Rend fennállásának ideje nem elég egy ilyen nagy volumenű feltételezés megvizsgálásához és igazolásához. A magas mezőgazdasági arány megfigyelhető a magyar társadalom esetében is, így e foglalkoztatás terén a vitézek lekövetik a magyar társadalmat. A vármegyei vitézek esetében a másik nagy aránnyal rendelkező foglalkoztatási csoport a közfoglalkoztatottak és szabadfoglalkoztatásuk csoportja. Ezekből adódóan az a következtetés a levonható, hogy a vármegyei vitézek a mezőgazdaságban és a közalkalmazottak terén tudták legjobban képviselni magukat és értékeiket. A többi foglalkoztatási csoportban a vitézek bár jelen voltak, azonban számukból adódóan nem képviselhettek akkora fegyvertényt a vármegyén belül, mint a mezőgazdaságban és a közalkalmazottak esetében. A magyar társadalom esetében a vitézek a mezőgazdaságon kívül nem képezték le a társadalmi megoszlást.

A foglalkoztatási csoportok esetében alakítható ki az a kép, hogy a vármegyei vitézek milyen rétegekben találhatók meg, illetve mely rétegekre támaszkodhatott a vármegyei társadalom esetében. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye esetében a vármegyei vitézek legnagyobb és legfontosabb bázisát a mezőgazdasággal foglalkozó társadalmi rétegek képezték. A mezőgazdaságban való nagyarányú önképviselés jelentőségét és fontosságát emeli Magyarország agrár-mivolta, hiszen az ország döntő lakosságának többsége a mezőgazdaságban dolgozott, így a magyar társadalom legnagyobb és legszélesebb rétegeiben volt lehetősége a vitézeknek, hogy képviseljék értékrendjüket és erősítsék a Vitézi Rend társadalmi szerepét. A mezőgazdaságban való képviselés nélkül nem rendelkezett volna olyan széles társadalmi bázissal, mint amilyennel rendelkezett a Horthy-korban.

A közalkalmazottak és szabadfoglalkoztatásuk esetében mutatható ki a második legnagyobb képviselési arány. E foglalkoztatási csoportban találhatóak meg azok a foglalkozások, amelyekben az értelmiségiek és a vármegye irányító találhatóak meg, így az alábbi foglalkoztatási csoport tagjainak fontossága kihangsúlyozandó. A vármegyei vitézek nagyarányú száma az alábbi foglalkoztatási csoportban arra enged következtetni, hogy a vitézek sikeresen beépültek a vármegye vezetői és értelmiségi rétegébe. Ennek köszönhetően a vitézek által képezett réteg megkerülhetetlen lehetett a vármegye életében. Ezek mellett az alábbi magasabb társadalmi rétegekben megfigyelhető magas arány az alsóbb társadalmi rétegbe tartozó emberek esetében tovább erősíthette a Vitézi Rend fontosságát és tekintélyét, hiszen ezzel is érezhetőbb volt a vitézek által képzett réteg „elitebb” elhelyezkedése a magyar társadalomban.

Az ipar (mint gyűjtőfogalom) alatt értendő foglalkozások esetében volt a harmadik, míg a fegyveres erők (véderő) alá tartozó hivatásoknál volt a negyedik legnagyobb a vitézek arány (belső összetétel alapján). Bár a vármegyei vitézek között magasnak mondható arányban figyelhetők meg az alábbi foglalkoztatási csoportok, azonban a vármegye lakosságának a létszámbeli adatainak tükrében a vitézek olyan kis arányban és elszórtan (a változatos foglalkozásokból adódó elaprózódás miatt) figyelhetők meg, így nem képezhettek olyan széles és erős réteget, amiből adódóan bár volt lehetőségük társadalmi bázis kialakítására, azonban sokkal szerényebb mértékűre (a mezőgazdaság és a közalkalmazottakhoz képest). Esetlegesen a véderő elnevezésű foglalkoztatási csoporton belül lehetett esélyük nagyobb társadalmi bázis kiépítésére, amennyiben a hadsereg és a csendőrség vármegyei vezetésének a magasabb berkeiben helyezkedtek el (mint hivatásos). Azonban e feltételezés biztos kijelentéséhez további források bevonása és hosszabb kutató munka szükséges.

Bibliográfia

Levéltári források:

HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 2. a.

Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye Vitézi Székének iratai, IX. 250. 2. a. levelezés. 1938. 1-563. Vitézi telek kimutatás (1938. július 7.)

HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 4. a.

Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye Vitézi Székének iratai, IX. 250. 4. a. társadalmi biz. ir. 1944. 1-9/társ.biz. Előjegyzés a V. R. Örkenyi Gazdaképző Intézet tanfolyamán végzett tanulókról

HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 5. b.

Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára. Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye Vitézi Székének iratai, IX. 250. 5. b. Birtoklapok

HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 6. b.

Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára. Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye Vitézi Székének iratai, IX. 250. 6. b. Birtoklapok

HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c. állományilvántartás

Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye Vitézi Székének iratai, IX. 250. 17. c. Nyilvántartóparancsok 1940-1944

HU-MNL-JNSzVL-IX. 250. 17. c.

Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye Vitézi Székének iratai, IX. 250. 17. c. törzskönyv. 1921–39. Törzskönyv 1921–34, Törzskönyv 1921–39

Kiadott források:

Vitézek Albuma = Vitézek Albuma. Merkantil-nyomda, Bp., 1939.

Hellebronth 2013 = Hellebronth Kálmán: Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve 1920–1941. Bp., 1941. Reprint: Nemzeti Örökség Kiadó, Onga, 2013.

Horthy 1962 = Horthy Miklós titkos iratai. Sajtó alá rendezte, magyarázó szöveggel ellátta Szinai Miklós és Szűcs László. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1962.

Kis káté 2017 = A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Bp., 1934. Reprint: Nemzeti Örökség Kiadó, Onga, 2017.

Scheftsik 1935 = Jász-Nagykun-Szolnok vármegye multja és jelene. Szerk. Scheftsik György. Dunántul R.T. és Taizs József nyomdája, Pécs, 1935.

Szécsy et al. 1931 = A tízéves Vitézi Rend 1921-1931. Szerk. Szécsy Imre – Oszlányi Kornél – Oszlányi József – Farkass Jenő. Országos Vitézi Szék szerkesztőbizottsága, Bp., 1931.

1920. évi népszámlálás = Az 1920. évi népszámlálás. Első rész. A népesség főbb demográfiai adatai. Községek és népesebb puszták, telepek szerint. Magyar Statisztikai Közlemények, 69. kötet. Bp., 1923.

1930. évi népszámlálás demográfia = Az 1930. évi népszámlálás. Első rész. Demográfiai adatok községek és külterületi lakotthelyek szerint. Magyar Statisztikai Közlemények, 83. köt. Bp., 1932.

1930. évi népszámlálás foglalkoztatás = Az 1930. évi népszámlálás. Második rész. Foglalkozási adatok községek és külterületi lakotthelyek szerint, továbbá az ipari és kereskedelmi nagyvállalatok. Magyar Statisztikai Közlemények, 86. köt. Bp., 1934.

Szakirodalom:

Angelovics 2014 = Angelovics Helga: Vitézavatások a két világháború között, 1921–1938. In: Első Század, 2014/tavaszi. 9–27.

Bojtos 2017 = Bojtos Gábor: Vitéz Nagy László élete és tevékenysége. In: Helytállás a hazáért, a családjáért – Jászkunsági emlékek az első világháborúból. Szerk. Örsi Julianna. Szolnok-Túrkeve, 2017. 103–126.

Fekete 2011 = Fekete Ferenc: A Vitéz Rend Története. HK Hermanos Kiadó, Szeged, 2011.

Kerepeszki 2013 = Kerepeszki Róbert: A Vitézi Rend 1920-1945. Attraktor, Máriabesnyő, 2013.

Tátrai 1999 = Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend első évtizedének története. In: Hadtörténelmi Közlemények, 1999/1. 49-83.

Tátrai 2000 = Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évektől a felszámolásig. In: Hadtörténelmi Közlemények, 2000/1. 35–78.

Négyesy 1974 = Négyesy László: A vitézi rendről. 1. köt. Szeged, 1974. http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/3254/1/1974_negyessy_laszlo_001.pdf (Hozzáférés: 2024. május 29.)

Négyesy 1999 = Négyesy László: A vitézi rendről. In: Zounuk 14. Szerk. Zádorné Zsoldos Mária. Szolnok, 1999. 163–194.

Négyesy 2000 = Négyesy László: A Vitézi Rendről II. (1920-1945). In: Zounuk 15. Szerk. Zádorné Zsoldos Mária. Szolnok, 2000. 187–268.

Zeidler 2009 = Zeidler Miklós: A revíziós gondolat. Kalligram, Pozsony, 2009.

Sajtó:

Hetven 1922 = Hetven szegedi és csongrád vármegyei hőst avatnak vitézzé 15-én. Szegedi Hirmondó, 1922. augusztus 8. 2.

Székesfehérvári 1938 = A székesfehérvári vitézavatás. Magyarság, 1938. május 24. 5.

Vitézavatás 1938 = Vitézavatás Székesfehérvárott. Népszava, 1938. május 24. 7.